РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
МИНИСТЕРСТВО НА ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО
РЕГИОНАЛНА ЗДРАВНА ИНСПЕКЦИЯ-ШУМЕН

Годишен анализ
на
здравно-демографското състояние и здравната мрежа
в област Шумен

2022 г.

Основни здравно-демографски показатели през 2022 г.

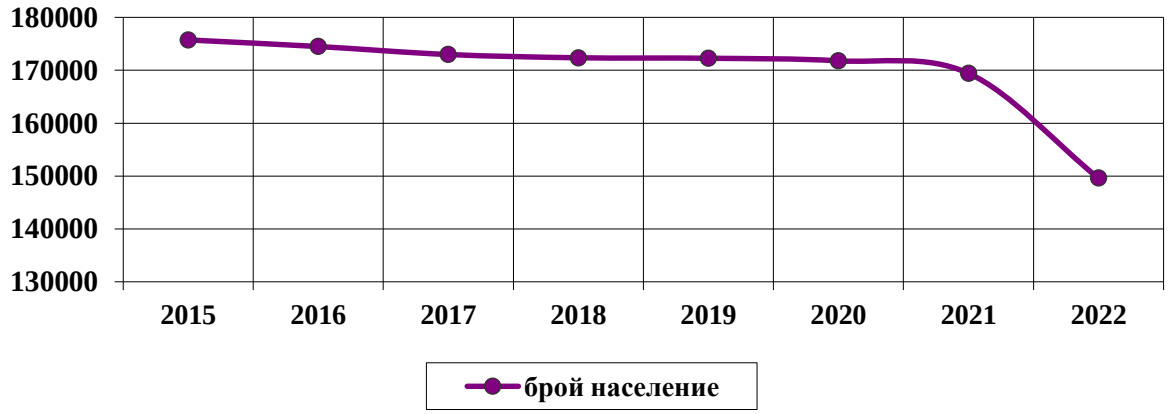
	Област Шумен	Република България
Население към 31.12.2022 г.	149 628	6 447 710
Възрастова структура на населението:		
0-17 г.	16,2%	17,1%
18-59 г.	51,1%	52,3%
над 60 г.	32,7%	30,6%
Раждаемост	8,1‰	8,8‰
Смъртност	19,8‰	18,4‰
Детска смъртност	2,5‰	4,8‰
Перинатална смъртност	5,7‰	7,3‰
Неонатална смъртност	2,5‰	2,4‰
Постнеонатална смъртност	0,0‰	2,4‰
COVID-19 смъртност	7,3‰	7,6‰
Средна продължителност на живота (в години)	71,3	72,0
(за периода 2020 г. – 2022 г.) мъже	68,5	68,4
жени	74,4	75,9
Новооткрити случаи и рецидиви на туберкулоза *(на 100 000 души)*	10,0	11,9
Новооткрити случаи на злокачествени новообразувания *(на 100 000 души)*	481,9	405,8
Психически заболявания *(на 100 000 души)*	741,2	
Хоспитализирана заболеваемост *(на 100 000 души)*	18 948	33 994
Хоспитализирана заболеваемост *(на 100 000 души)*	189,5‰	339,5‰
Брой на лечебните заведения за болнична помощ	5	341
Брой легла в лечебните заведения за болнична помощ към 31.12.2022 г.	850	54 707
Брой лекари	504	29 599
Брой персонал по здравни грижи	927	44 493
Обслужени лица по повод на спешна и неотложна медицинска помощ	50 618	2 197 743

1. ЗДРАВНО-ДЕМОГРАФСКА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ОБЛАСТТА

1.1. ЧИСЛЕНОСТ НА НАСЕЛЕНИЕТО

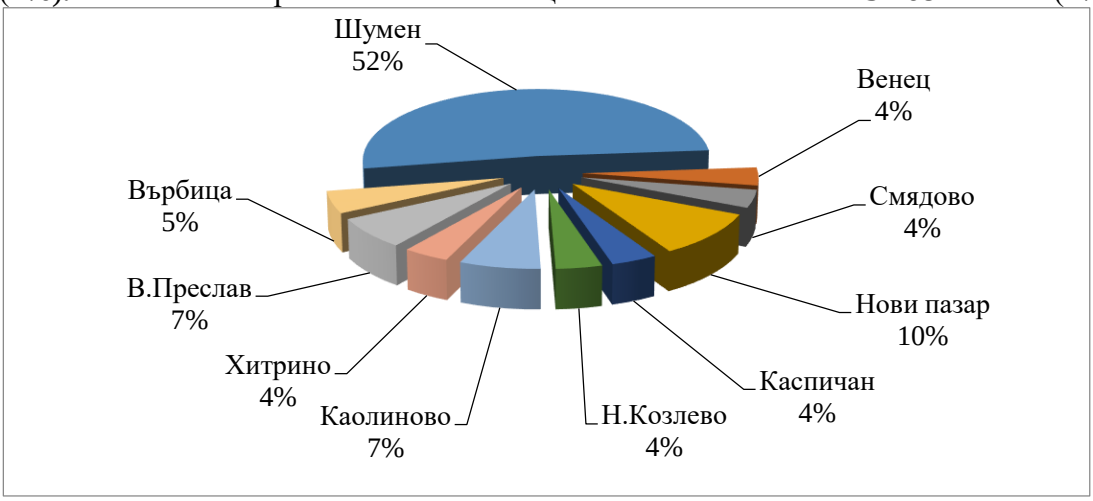
Демографските процеси в област Шумен се характеризират с трайна тенденция за намаляване на броя на населението и на неговото застаряване. Основни причини за това са ниската раждаемост, нарастването на смъртността и емиграцията на значителна част от младите хора. Населението в област Шумен към 31.12.2022 г. е 149 628 души, което представлява 2,32% от населението на Република България и нарежда областта ни на 14-то място по брой на населението, непосредствено след Сливен (170 583 души) и преди Враца (148 784 души). В сравнение с предходната година, то е намаляло с 19 798 души, или с 13%, при 6 % процентно намаление общо за страната. Намалението на населението се дължи на отрицателния естествен прираст (повече починали лица от родените или – минус 1 749(- 11,7‰ естествен прираст) и на емиграция.

Налице е голям дисбаланс в показателите, поради наличието на нова оценка на населението на база данните от Преброяване през 2021 г.

Фиг. 1 Население в област Шумен от 2015 г. до 2022 г.

С най-голям брой население е община Шумен – 78 112 жители (52%). Втора по брой население е община Нови пазар с 14 484 жители (10%), следвана от община Каолиново с 10 557 жители (7%). С най-малък брой население е община Никола Козлево с 5 268 жители (4%).

Фиг.2 Относителен дял на населението по общини в област Шумен

Броят на жените е 77 114, което представлява 52% от цялото население, а мъжете са 72 514 (48%). Делът на жените си остава незначително по-висок от този на мъжете. През 2022 г. на 1000

мъже се падат 940 жени. Броят на мъжете преобладава във възрастите от 50 до 54 – 6 273 души, а най-малко 100+ години - само 2 души. При жените от 70 до 74 – 6 515 души, а най-малко 100+ - само 8.

В края на 2022 г. в градовете на областта живеят 93 581 души или 63% от населението на областта, а в селата – 56 047 души или 37%. За сравнение през 2021 г. съотношението градско към селско население е било 60% към 40%. В областта продължават процесите на обезлюдяване на селските райони и се запазва по-висок относителния дял на градското население. Съотношението в национален мащаб е по-ярко изразено – 74% от населението на страната живее в градовете, а 26% в селата. В общините Шумен, Нови пазар, Велики Преслав, Каспичан и Смядово преобладава градското над селското население, докато в останалите общини относителният дял на жителите в селските райони е по-висок.

Таб. 1 Население на област Шумен към 31.12.2022 г. по пол, в градове и в села

Година	Население в областта	Мъже	Отн. дял	Жени	Отн. дял	В градовете	Отн. дял	В селата	Отн. дял
2020	171 781	83 696	48,7	88 085	51,3	102 877	59,9	68 904	40,1
2021	169 423	82 477	48,7	86 946	51,3	101 639	60,3	67 784	40,0
2022	149 628	72 514	48,0	77 114	52,0	93 581	63,0	56 047	37,0

От населението на възраст до 59 години (51 955) мъжете са повече от жените (48 722), докато след 59-годишна възраст броят на жените (28 392) превишава този на мъжете (20 559).

Таб. 2 Население по местоживеене в област Шумен и Република България

Области Общини	2020 година			2021 година			2022 година		
	Общо	В градовете	В селата	Общо	В градовете	В селата	Общо	В градовете	В селата
Население									
Р България	**6916548**	**5043186**	**1873362**	**6838 937**	**5 000 496**	**1 838 441**	**6447710**	**4746710**	**1701000**
Шумен	**171 781**	**102 877**	**68 904**	**169 423**	**101 639**	**67 784**	**149 628**	**93 581**	**56 047**
Велики Преслав	12 148	6916	5232	11 816	6 741	5 075	10 169	5 821	4 348
Венец	7145	0	7145	7 082	0	7 082	6 055	0	6 055
Върбица	10 412	3352	7060	10 237	3 287	6 950	7 636	2 370	5 266
Каолиново	12 888	6434	11 376	12 803	1 524	11 279	10 557	1 296	9 261
Каспичан	7478	3532	3946	7 320	3 473	3 847	6 250	3 244	3 006
Никола Козлево	6310	0	6310	6 244	0	6 244	5 268	0	5 268
Нови пазар	15 799	10 939	4860	15 486	10 707	4 779	14 484	10 167	4 317
Смядово	6109	3629	2480	5 952	3 565	2 387	5 359	3 383	1 976
Хитрино	7105	0	7105	7 073	0	7 073	5 738	0	5 738
Шумен	86 387	72 997	13 390	85 410	72 342	13 068	78 112	67 300	10 812

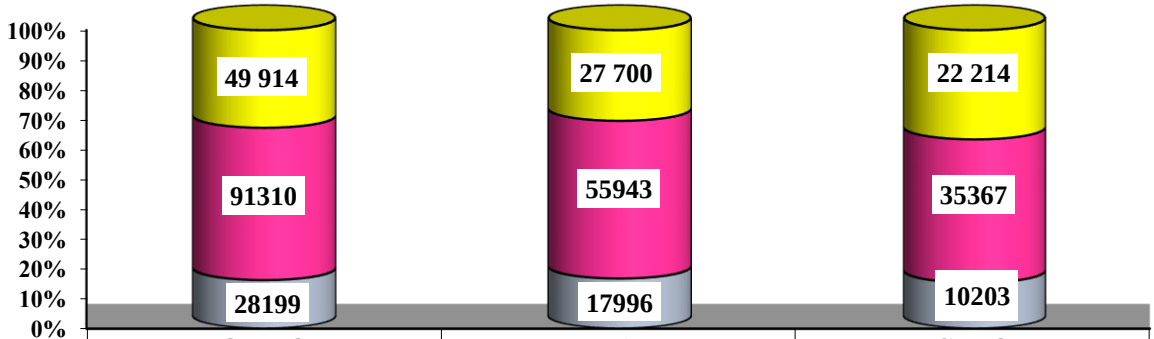
При анализа на населението в областта се отчита тенденцията за намаляване на относителния дял на градското население през последните 3 години. Населението на град Шумен представлява 45% от общото население на областта и 72% от градското население на областта.

Данните за възрастовата структура на населението сочат, че се задълбочава регресивният тип структура и се запазва тенденцията за застаряване на населението в областта. Населението над 60 г. се увеличава (2022 – 33%, 2021 – 30%, 2020 – 29%, 2019 г. – 29%, 2018 г. – 28%) при запазване на населението до 17 г. (2022 – 16%, 2021 – 17%, 2020 г.- 17% ; 2019 г. – 17%; 2018 г. –17%).

При разглеждане поотделно на структурата на населението в градовете и в селата се вижда, че:

- относителният дял на децата и на хората над 60 г. в селата е по-голям в сравнение с този в градовете;
- в градовете е по-голям относителният дял на хората от 18 г. до 59 г. в сравнение със този в селата;
- застаряването на населението в селата е значително по-голямо от градовете; хора на възраст над 60 г. за 2022 г. – села - 37%, градове - 30%; хора на възраст над 60 г. 2021 – села – 32,8%, градове – 27,3% ; за 2020 г. – села – 29,03 %, градове – 25,65 %; за 2019 г. – села - 29,01%, градове - 25,74 %; за 2018 г. – села - 31,07 %, градове - 26,74).

Фиг. 3 Възрастова структура на населението в област Шумен за 2022 година

	ОБЩО	ГРАД	СЕЛО
над 60 години	48 951	28 435	20 516
18-59 години	76 391	49 465	26 926
до 17 години	24 286	15 681	8 605

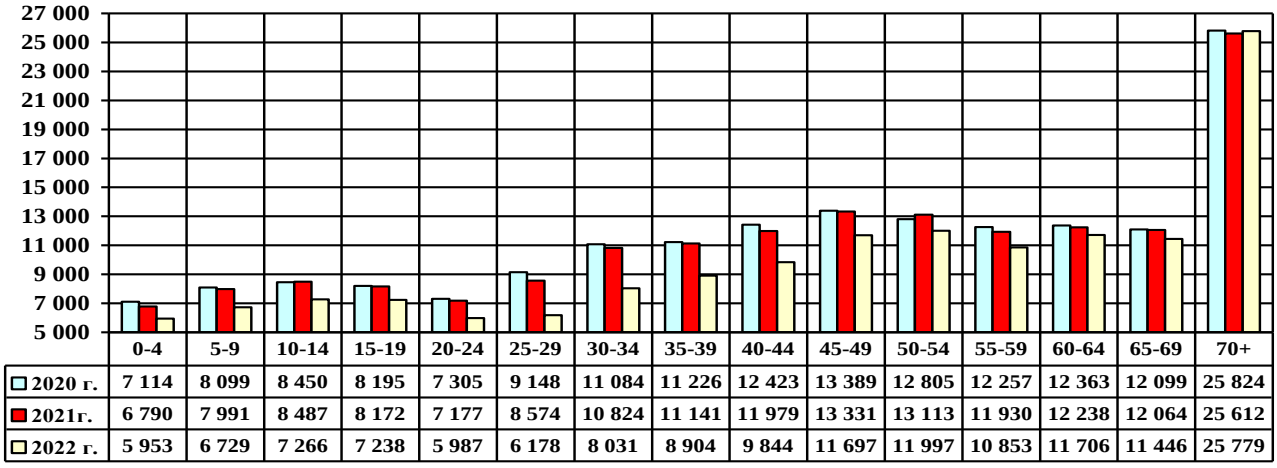
Таб. 3 Брой жени фертилна възраст в област Шумен и Република България

Година	Брой жени във фертилна възраст (15-49 г.)	
	Област Шумен	Р. България
2020	35 489	1 464 277
2021	34 736	1 432 052
2022	27 868	1 278 412

Както и през предходните години през последната година се наблюдава значително намаление на броя на жените във фертилна възраст (15-49 год.) от 35 489 жени през 2020 г., 34 736 жени през 2021 г. до 27 868 през 2022 г.

Продължаващият процес на остаряване на населението се очертава като остър демографски проблем. Той се изразява в непрекъснато повишаване на показателя за средна възраст на населението през последните години, която от 39,9 години през 2005 г. нараства на 44,1 години в края на 2022 г., при 44,5 години за страната. Процесът на остаряване на населението се проявява както в селата така и в градовете, като в селата средната възраст на населението е по-висока.

По прогноза на НСИ при реалистичен и съобразен с нормативните изисквания на Европейския съюз вариант населението на област Шумен през 2050 г. ще бъде 121 878 души, а през 2080 г. - 85 802.

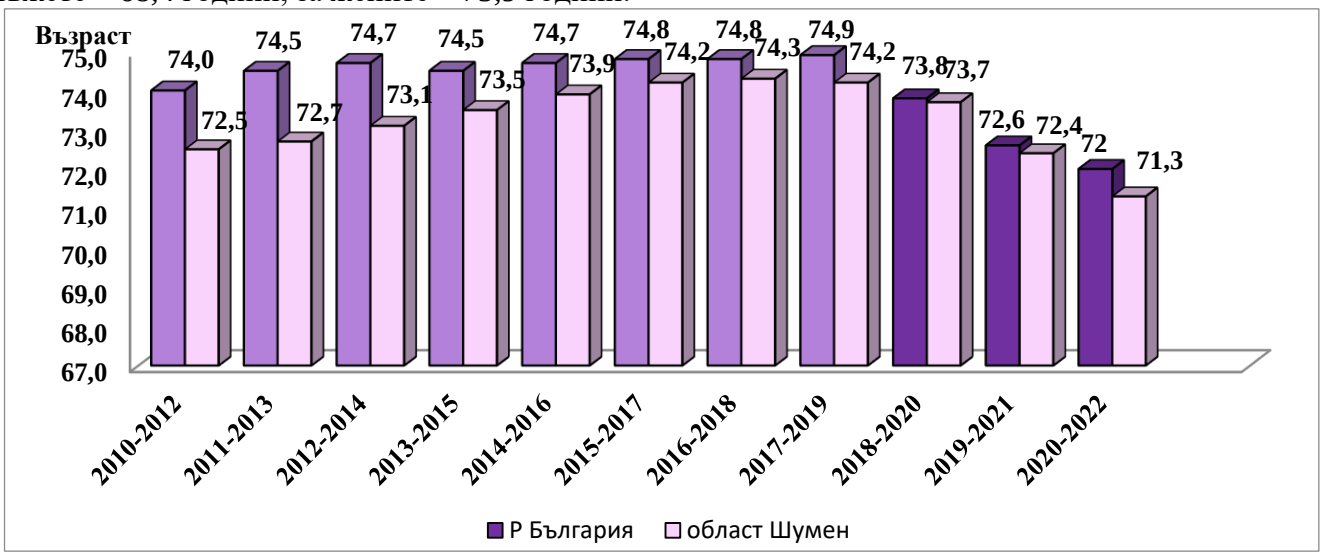

	0-4	5-9	10-14	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65-69	70+
2020 г.	7 114	8 099	8 450	8 195	7 305	9 148	11 084	11 226	12 423	13 389	12 805	12 257	12 363	12 099	25 824
2021г.	6 790	7 991	8 487	8 172	7 177	8 574	10 824	11 141	11 979	13 331	13 113	11 930	12 238	12 064	25 612
2022 г.	5 953	6 729	7 266	7 238	5 987	6 178	8 031	8 904	9 844	11 697	11 997	10 853	11 706	11 446	25 779

Фиг. Население по възрастови групи в област Шумен

Средната възраст на предстоящия живот на населението за периода 2020-2022 г. в област Шумен е 71,3 години. Жените живеят с 5,9 години повече от мъжете, като средната възраст на предстоящия живот на мъжете е 68,5 години, а за жените - 74,4 години. Област Шумен се нарежда на 15 място в страната. Жените живеят по-дълго от мъжете във всички области на страната, но най-голяма е разликата между двата пола в област София (8,4 години), а най-малка - в област Шумен.

През 2020-2022 г. средната продължителност на живота за страната е 72.0 години, за мъжете – 68,4 години, за жените – 75,9 години.

Фиг. 4 Очаквана средна продължителност на предстоящия живот общо за страната и област Шумен по периоди

Тенденцията на остаряване на населението води до промени и в неговата възрастова структура – под, във и над трудоспособна възраст.

Продължава да намалява броят на жителите в трудоспособна възраст, а този на жителите над 65 години се увеличава. През последната година се отчита намаление както на жителите в трудоспособна възраст, така и в под трудоспособна възраст. Тенденцията за застаряване на населението е по-силно изразена в градовете.

Таб. 4 Население под, във и над трудоспособна възраст по общини и местоживеене*

Общини ***Възрастови категории***	***Общо***			***Общо***		
	Всичко	***Мъже***	***Жени***	***Всичко (в %)***	***Мъже (в %)***	***Жени (в %)***
Област Шумен	**149 628**	**72 514**	**77 114**		***100***	***100***
Под трудоспособна възраст	21 451	10 999	10 452	14,3	15,2	13,5
В трудоспособна възраст	86 454	45 973	40 481	57,8	63,4	52,5
Над трудоспособна възраст	41 723	15 542	26 181	27,9	21,4	34,0
Велики Преслав	**10 169**	**4 965**	**5 204**			

Под трудоспособна възраст	1 206	620	586	11,9	12,5	11,3
В трудоспособна възраст	5 552	3 075	2 477	55,0	61,9	47,6
Над трудоспособна възраст	3 411	1 270	2 141	33,5	25,6	41,1
Венец	**6 055**	**2 982**	**3 073**			
Под трудоспособна възраст	764	388	376	12,6	13,0	12,2
В трудоспособна възраст	3 461	1 876	1 585	57,2	62,9	51,2
Над трудоспособна възраст	1 830	718	1 112	30,2	24,1	36,2
Върбица	**7 636**	**3 743**	**3 893**			
Под трудоспособна възраст	1 126	586	540	14,7	15,7	13,9
В трудоспособна възраст	4 384	2 327	2 057	57,4	62,2	52,8
Над трудоспособна възраст	2 126	830	1 296	27,8	22,2	33,3
Каолиново	**10 557**	**5 272**	**5 285**			
Под трудоспособна възраст	1 581	824	757	14,9	15,6	14,3
В трудоспособна възраст	6 271	3 365	2 906	59,4	63,8	54,9
Над трудоспособна възраст	2 705	1 083	1 622	25,6	20,5	30,6
Каспичан	**6 250**	**3 050**	**3 200**			
Под трудоспособна възраст	973	496	477	15,5	16,2	14,9
В трудоспособна възраст	3 474	1 860	1 614	55,5	60,9	50,4
Над трудоспособна възраст	1 803	694	1 109	28,8	22,8	34,7
Никола Козлево	**5 268**	**2 643**	**2 625**			
Под трудоспособна възраст	1 002	526	476	19,0	19,9	18,1
В трудоспособна възраст	3 073	1 636	1 437	58,3	61,9	54,7
Над трудоспособна възраст	1 193	481	712	22,6	18,2	27,1
Нови пазар	**14 484**	**7 066**	**7 418**			
Под трудоспособна възраст	2 143	1 111	1 032	14,8	15,7	13,9
В трудоспособна възраст	8 458	4 512	3 946	58,4	63,9	53,2
Над трудоспособна възраст	3 883	1 443	2 440	26,8	20,4	32,9
Смядово	**5 359**	**2 594**	**2 765**			
Под трудоспособна възраст	714	357	357	13,3	13,8	12,9
В трудоспособна възраст	2 988	1 634	1 354	55,8	62,9	48,9
Над трудоспособна възраст	1 657	603	1 054	30,9	23,2	38,1
Хитрино	**5 738**	**2 874**	**2 864**			
Под трудоспособна възраст	537	281	256	9,4	9,8	8,9
В трудоспособна възраст	2 988	1 683	1 305	52,1	58,6	45,6
Над трудоспособна възраст	2 213	910	1 303	38,6	31,7	45,5
Шумен	**78 112**	**37 325**	**40 787**			
Под трудоспособна възраст	11 405	5 810	5 595	14,6	15,6	13,7
В трудоспособна възраст	45 805	24 005	21 800	58,6	64,3	53,4
Над трудоспособна възраст	20 902	7 510	13 392	26,8	20,1	32,8

* За 2022 г. тези граници са от 16 до навършване на 61 години и два месеца за жените и 64 години и един месец за мъжете.

Тенденцията на остаряване на населението се проявява и в промените на неговата основна възрастова структура – разпределение на населението под, в и над трудоспособна възраст. Сред общините процесът на остаряване най-силно е изразен в община Хитрино (46%), община Велики Преслав (41%) и община Смядово (38%) население в над трудоспособна възраст.

Таб. 5 Население под, във и надтрудоспособна възраст в област Шумен и Република България

Възрастови категории	Област Шумен		Република България	
2021 година				
Под трудоспособна възраст	24 932	15%	1 059 727	16%
В трудоспособна възраст	101 643	60%	4 106 936	60%
Над трудоспособна възраст	42 848	25%	1 672 274	25%
2022 година				
Под трудоспособна възраст	21 451	14%	977 765	15%
В трудоспособна възраст	86 454	58%	3 775 116	59%
Над трудоспособна възраст	41 723	28%	1 694 829	26%

През последната година се отчита спад сред населението в над трудоспособна възраст, докато населението в под трудоспособна възраст и трудоспособна възраст намалява.

Сериозен проблем е значително ниският относителен дял на населението от 0 до 14 г. – 13%. Населението на 65 и повече години продължава да нараства и към 31.12.2022 г. е 25%.

Таб. 6 Структура на населението по местоживеене, полово съотношение и коефициент на възрастова зависимост в област Шумен и Република България

Година Област	**Структура на населението по местоживеене**		**Полово съотношение**	**Отношение на населението на възраст под 15 и на 65 и повече години към населението на възраст от 15 до 64 години**	**Отношение на населението на възраст 65 и повече години към населението на възраст от 15 до 64 години**
	%		**брой жени на 1 000 мъже**	**%**	**%**
	град	**село**	**общо**	**общо**	**общо**
2020 година					
Шумен	59,9	40,1	1 052	55,9	34,4
Р. България	72,9	27,1	1 065	56,7	34,1
2021 година					
Шумен	60,0	40,0	1 054	56,2	34,7
Р. България	73,1	26,9	1 065	56,7	34,0
2022 година					
Шумен	62,5	37,5	1 063	61,9	40,3
Р. България	73,6	26,4	1 080	60,4	37,7

Продължава процесът на остаряване на населението. В края на 2022 г. разпределението на жителите на областта по възрастови групи е както следва:

- от 0 до 14 години – 13,33% (19 948 души)
- от 15 до 64 години – 61,77% (92 435 души)
- над 65 години – 22,23 % (37 245 души)

В края на 2021 г. разпределението на жителите на областта по възрастови групи е както следва:

- от 0 до 14 години – 13,73% (23 268души)
- от 15 до 64 години – 64,02% (108 479 души)
- над 65 години – 24,89 % (37 676 души)

В сравнение с 2021 г. делът на лицата на 65 и повече навършени години в региона нараства с 2,66 процентни пункта.

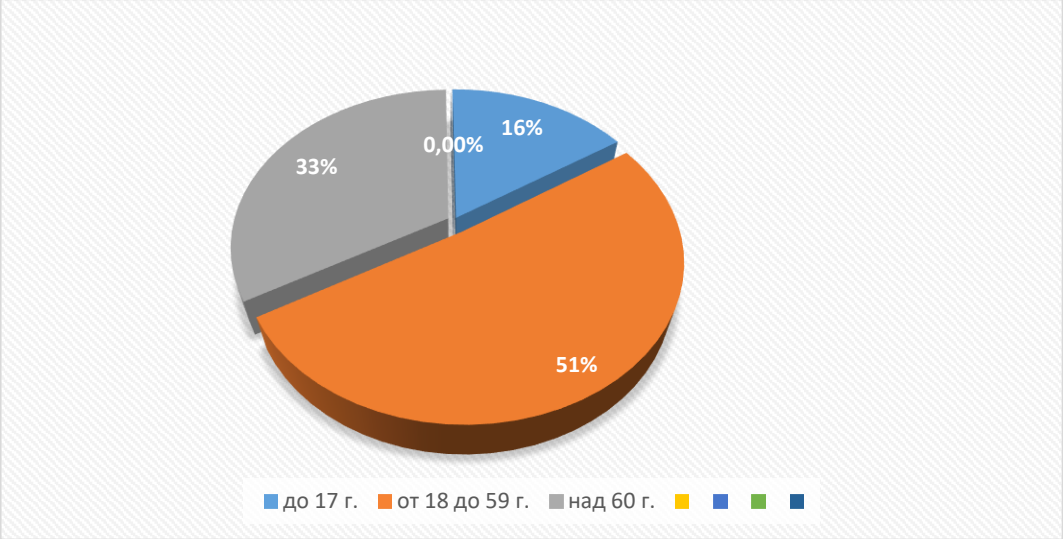
В област Шумен относителният дял на жените на възраст над 65 години е 28,8%, а на мъжете – 20,6%. Тази разлика се дължи на по-високата смъртност сред мъжете и като следствие от нея по-ниската средна продължителност на живота при тях.

Делът на лицата на 65 и повече навършени години в страната е 24% и относителният дял на жените на възраст над 65 години е 27,4%, а на мъжете – 19,3%.

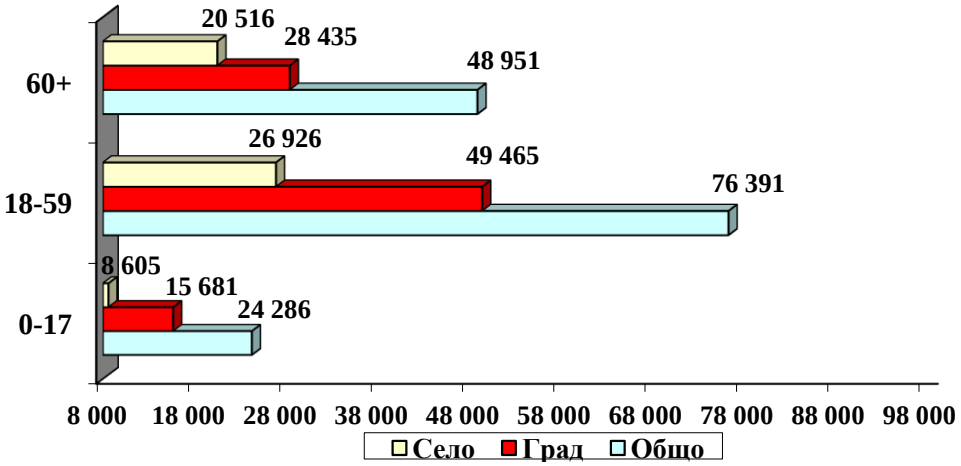
Населението в трудоспособна възраст към 31.12.2022 г. е 86 454 души, или 58% от цялото население на област Шумен, като мъжете са 45 973, а жените – 40 481. Трудоспособното население е намаляло с 15 189 души спрямо предходната година. Към края на 2022 г. в над трудоспособна възраст са 41 723 души, или 28%, а под трудоспособна възраст са 21 451, или 14% от населението на областта.

Таб. 7 Възрастова структура на населението в област Шумен

Години	Възрастови групи						
	Общо	0-17	% от общия брой	18-59	% от общия брой	60+	% от общия брой
Общо							
2020	171 781	28 680	16,7	92 815	54,0	50 286	29,3
2021	169 423	28 199	16,6	91 310	53,9	49 914	29,5
2022	149 628	24 286	16,2	76 391	51,1	48 951	32,7
В градовете							
2020	102 877	18 121	17,6	56 882	55,3	27 969	27,2
2021	101 639	17 996	17,7	55 943	55,0	27 700	27,3
2022	93 581	15 681	16,8	49 465	52,9	28 435	30,4
В селата							
2020	68 904	10 559	15,3	35 933	52,1	22 317	32,4
2021	67 784	10 203	15,1	35 367	52,2	22 214	32,8
2022	56 047	8 605	15,4	26 926	48,0	20 516	36,6

Фиг. 5 Възрастови групи в област Шумен през 2022 година (в %)

Фиг. 7 Възрастови групи в област Шумен през 2022 година

От представените данни за тригодишен период се наблюдава ясна тенденция за намаляване и застаряване на населението в Шуменска област, по-ясно изразено в селата и при жените.

Трудоспособното население заема най-висок дял във възрастовата структура на населението в област Шумен, но и в тази категория е налице намаление на населението както в абсолютен брой, така и като относителен дял.

Изводи:

- В резултат на демографски и миграционни процеси през последните години се утвърдиха неблагоприятни тенденции за трайно намаляване броя на населението в Област Шумен. Процесът на депопулация е налице във всички общини на областта.
- Като цяло женското население продължава да бъде с по-висок относителен дял. С нарастване на възрастта се увеличава броят и относителният дял на жените от общото население.
- През последната година се наблюдава намаляване на населението в селата и увеличаване на градското население.
- През 2022 г. намалява относителният дял на градското население и населението по селата, като темповете за региона са значително по-бавни от тези за страната. Тенденцията за застаряване на населението е по-силно изразена в градовете.
- Промените във възрастовата структура през последните години се характеризират с увеличаване относителния дял на лицата над 65-годишна възраст и намаляване дела на детското население и населението в трудоспособна възраст.
- Застаряването на населението поражда редица здравни, социални и икономически проблеми. Увеличените потребности от здравни грижи и социално подпомагане водят до увеличаване на разходите в тези сфери и необходимост от по-големи ресурси.

1.2. РАЖДАЕМОСТ

Раждаемостта е важен демографски показател, свързан с възпроизводството. Върху него оказват влияние икономически, психологически, демографски и медико-социални фактори.

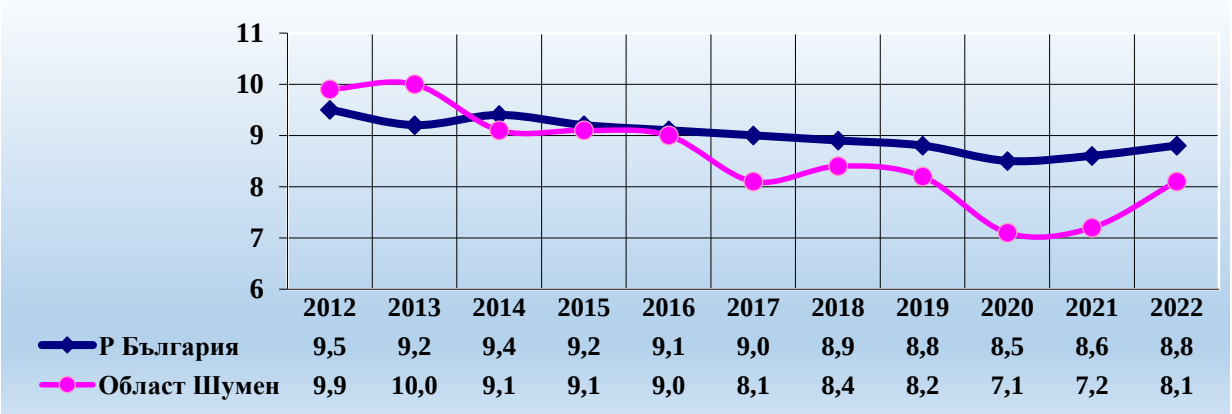
Живородените деца в област Шумен през последните три години са:

- 2020 г. – 1 225
- 2021 г. – 1 225
- 2022 г. – 1 221

Раждаемостта в областта е била по-висока от тази за страната, с изключение на 2009 г. когато е като средната за страната, за 2021 г. раждаемостта е малко по-ниска от средната за страната, а през 2022 също е по-ниска.

Тенденцията за последните години е за намаляване както за страната, така и за област Шумен, като 2015 г. тя е била 9,1‰, за 2016 г. – 9,0‰, за 2017 г. – 8,1‰, за 2018 г. – 8,4‰, 2019 г. – 8,2‰, 2020 г. – 7,1‰, 2021 г. – 7,2‰, а през 2022 г. – 8,1‰ и е под средната за страната – 8,8‰.

На 1 000 души от градското население се падат по 7,6‰ живородени деца (за РБ –8,8‰ деца), а на 1 000 души от селското население – 9,0‰ живородени деца (за РБ - 8,5‰ деца).

Фиг. 8 Раждаемост в област Шумен и страната (на 1 000)

Регистрираният брой живородени деца през 2022 г. са 1 215 (с 10 по-малко в сравнение с 2021 г. – 1 225). През 2020 също са били 1 225. От живородените 569 са момчетата (3 по-малко от 2021 г.) и 646 момичета (3 по-малко от 2021 г.). Продължава тендецията брачните деца да са по-малко от извънбрачните. През 2022 г. - 561 (46%) са брачни и 654 (54%) са извънбрачни.

Върху броя на ражданията съществено влияние оказва контингентът на жените в детеродна възраст, който намалява. Повъзрастовите показатели за плодовитост на жените показват, че най-висока е плодовитостта сред жените на възраст **от 20 до 29 години** (391 живородени или 32% от

общо 1 225). Сравнително висока е плодовитостта сред жените на възраст 30-34 години (285 живородени или 23%) и сред по-младите майки под 20 (120 живородени при 110 през 2021 г.).

Тоталният коефициент на плодовитост (среден брой деца, които една жена ражда през целия си детероден период) е 1,82 деца(1, 60 в градовете, при 2,20 в селата) през 2022 г. за областта при 1,78 деца за страната.

Средната възраст при първо раждане на първо дете е 26,0 години, при 27,6 за страната.

Таб. 8 Живородени за последните 3 години в област Шумен

Общини	Живородени 2020 г.			Живородени 2021 г.			Живородени 2022 г.		
	Общо	Момчета	Момичета	Общо	Момчета	Момичета	Общо	Момчета	Момичета
ШУМЕН	**1 225**	**653**	**572**	**1 225**	**622**	**603**	**1 215**	**569**	**646**
Велики Преслав	82	45	37	69	26	43	78	40	38
Венец	43	25	18	49	19	30	56	23	33
Върбица	64	36	28	60	28	32	69	35	34
Каолиново	93	48	45	110	60	50	89	41	48
Каспичан	61	32	29	65	34	31	61	27	34
Никола Козлево	71	38	33	64	36	28	77	40	37
Нови пазар	118	58	60	115	66	49	133	65	68
Смядово	43	25	18	47	26	21	39	17	22
Хитрино	40	18	22	33	19	14	38	14	24
Шумен	610	328	282	613	308	305	578	267	308

В териториален аспект най-голям е броят на живородените в Шуменска община – 578 (48%), а най-малък в община Хитрино – 33 (3%) и Смядово - 47 (3%)

През 2022 г. в областта има 6 мъртвородени деца, от които 1 брачно и 5 извънбрачни; За 2021 г. са 13 мъртвородени деца, от които 2 брачни и 11 извънбрачни.

През 2022 г. средната възраст на майката при раждане в областта е 28,0 години, а за страната 29,1 години. Средната възраст на майката при раждане на първо дете за областта е 26,0 години, а за страната – 27,6 години.

Таб. 9 Раждания и аборти в област Шумен

Година	Брой		На 1000 жени от 15 до 49 години	
	Раждания*	Аборти	Раждания**	Аборти
2020	1 225	369	34,5	10,4
2021	1 225	375	35,3	10,8
2022	1 221	404	35,2	11,6

Забележка:

* Раждания – всичко (живородени и мъртвородени)

** Раждания – само живородени (за изчисляване на общата плодовитост)

През 2022 г. в област Шумен са извършени 404 аборта(310 бр. по желание), което е повече спрямо 2021 г. с 29 броя и с 35 бр. повече спрямо 2020 г.. Абортите по желание за 2022 г. са 310 бр. Докато през 2021 г. са били 280 бр. и 278 бр. през 2020 г.

Изводи:

- Върху раждаемостта съществено влияние оказват недостатъчната материална и жилищна осигуреност на семействата, снижаването на жизнения стандарт, високото ниво на безработица сред младите възрастови групи, намаляването и застаряването на фертилния контингент, измененията във фертилното поведение и психологическата нагласа за малко деца в семейството и др.
- Коефициентът на раждаемост в област Шумен през 2022 г. е по-висок от предходната година. Причината за това е утихването на пандемията от COVID-19 през последните години.

- Средният коефициент на раждаемост през последните 2022 г. и 2021 г. в сравнение с 2020 г. и 2019 г. в градовете и селата се е запазил еднакъв 7,4‰.
- Броят на мъртвородените деца през 2021 г. (6 деца). е по-малък от този през 2021 г. (13 деца) и по-голям от този през 2020 г. (5 деца);
- Жените от Шуменска област раждат на по-ранна възраст в сравнение със средностатистическата българка. Увеличена е общата плодовитост при намаляващ брой жени във фертилна възраст. Тоталния коефициент на плодовитост на жените в област Шумен(1,82) е малко по-висок от този за страната(1,78). Увеличен е броят на абортите с 29 бр. повече от 2021 г.

1.3 ОБЩА СМЪРТНОСТ

През 2022 г. се наблюдава спад на общата смъртност, както в област Шумен (19,8‰), така и в Република България (18,4‰). За област Шумен е намаляла с 2,6‰ спрямо 2021 г., докато за Република България с 3,3‰.

В област Шумен през 2022 г. смъртността при мъжете 21,1‰ и при жените 18,5‰ е по-висока в сравнение със страната 19,8‰ при мъжете и 17,0‰ при жените.

Таб. 10 Обща и детска смъртност в област Шумен и Република България

	2021 г.						2022 г.					
	Смъртност на 1 000 души от населението			Детска смъртност на 1 000 живородени			Смъртност на 1 000 души от населението			Детска смъртност на 1 000 живородени		
	общо	мъже	жени	общо	момчета	момичета	общо	мъже	жени	общо	момчета	момичета
България	21,7	23,2	20,2	5,6	5,7	5,5	18,4	19,8	17,0	4,8	5,4	4,2
Шумен	22,4	23,4	21,2	8,2	6,4	10,0	19,8	21,1	18,5	2,5	1,8	3,1

По данни на РЗИ-Шумен, получени при обработка на демографските показатели, могат да се направят следните изводи:

С най-висока обща смъртност през 2022 г. са общините Смядово (28,8‰), Хитрино (23,8‰) Велики Преслав (22,7‰) и Каспичан (22,1‰). Равнището на показателя под средното за областта са общините Върбица (18,8‰), Нови пазар (18,5‰), Шумен (17,4‰), Венец (17,2‰), Каолиново (15,8‰) и Никола Козлево (14,6‰) .

С най-висока обща смъртност през 2021 г. са общините Смядово (30,7‰), Велики Преслав (28,4‰), Каспичан (26,4‰), следвани от Нови пазар (18,5‰), Никола Козлево (23,3‰) ,Хитрино (23,0‰) и Венец (22,9‰). Равнището на показателя под средното за региона и за страната е в общините Върбица (20,9‰), Шумен (20,8‰), и Каолиново (17,0‰).

За 2022 г. данните за областта сочат, че смъртността е с по-високи стойности в градовете – 1 645 умрели (55%), при 1 319 (45%) в селата.

За 2021 г. смъртността е била – 1 674 умрели (40%) в селата, при 2 125 умрели (60%) в градовете.

Общата смъртност в сравнение с 2021 година е намалена в градовете и селата, поради отслабването на COVID-19.

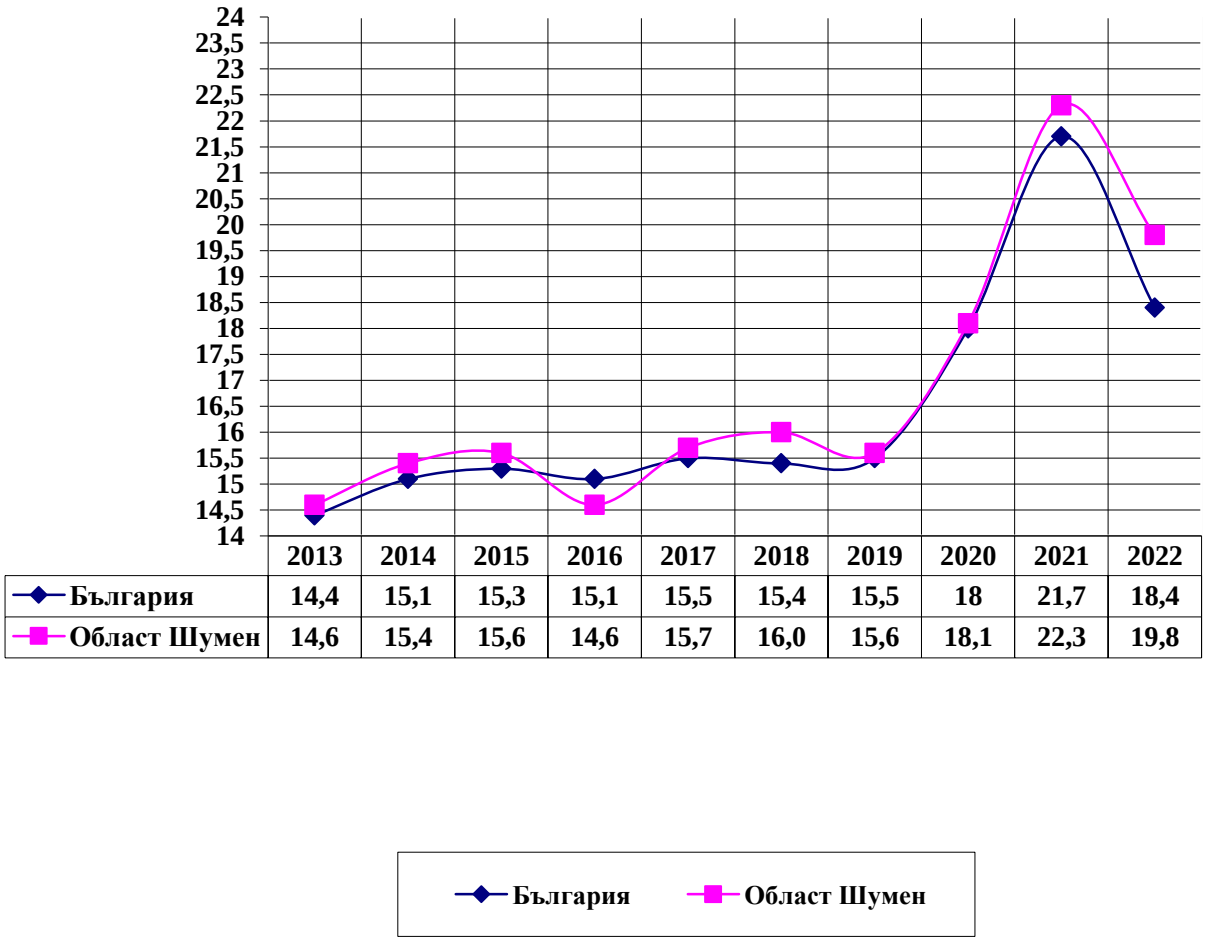
Статистиката сочи, че мъжете са с по-ниска продължителност на живота от жените и коефициентът на смъртност при тях е по-висок. През 2022 г. в област Шумен са починали 1 538 мъже и 1 426 жени, като нивото на смъртност при жените (18,5‰) е с 2,7 пункта по-ниско от това на мъжете (21,2‰).

Както в страната, така и в област Шумен намалението в равнището на смъртността през 2022 г. в сравнение с преходните 2 години се дължи утихването на пандемията от COVID-19.

По данни на НСИ вероятността за смърт на млади хора в региона е най-ниска между 20 и 29 години, като през 2022 г. починалите в тези възрасти са 10, но с 9 смъртни случая по-малко в сравнение с 2021 г, когато са били 19. Има и 6 смъртни случая във възрастовия диапазон от 1 до 19 години, като през 2021 са били 15 случая, а 2020 г. - 23.

Таб. 11 Смъртност по общини в област Шумен

Общини	2020 г.			2021 г.			2022 г.		
	Брой	Население (среден брой)	На 1 000 души население	Брой	Население (среден брой)	На 1 000 души население	Брой	Население (среден брой)	На 1 000 души население
ШУМЕН	**3116**	**171 781**	18,1	**3 799**	**170 602**	22,4	**2964**	**150 022**	19,8
Велики Преслав	239	12 148	19,7	340	11 982	28,4	249	10 993	22,7
Венец	127	7145	17,8	163	7 114	22,9	113	6 569	17,2
Върбица	155	10 412	15,3	216	10 325	20,9	168	8 937	18,8
Каолиново	214	12 888	16,6	219	12 846	17,0	184	11 680	15,8
Каспичан	166	7478	22,2	195	7 399	26,4	150	6 785	22,1
Никола Козлево	121	6310	19,2	146	6 277	23,3	84	5 756	14,6
Нови пазар	310	15 799	19,6	388	15 643	24,8	277	14 985	18,5
Смядово	161	6109	26,4	185	6 031	30,7	163	5 656	28,8
Хитрино	140	7105	19,7	163	7 089	23,0	151	6 406	23,8
Шумен	1 483	86 387	17,2	1784	85 899	20,8	1 425	81 761	17,4

Фиг. 9 Обща смъртност в област Шумен и страната (на 1000) от 2013 до 2022 г.

На първо място по причини за смъртност в област Шумен и с най-голям относителен дял 55% са (I00-I99)Болестите на кръвообращението – 1077,8 на 100 000 души население при 1099,3 (60%) за страната. През 2021 г. те са били 1058,0 с относителен дял 48% (по-ниски от средните за страната – 1163,2, 54%).

На второ място по смъртност са (C00-D48)Новообразуванията с относителен дял 15%, – 298,6 на 100 000 население при 252,1, (14%) за страната. През 2021 г. те са били 262,0 с относителен дял 12% (близки до средните за страната – 250,4, 12%).

С най–висок относителен дял за областта са онкологичните заболявания на:

- 19% злокачествени новообразувание на трахеята, бронхите и белия дроб (C33-C34) (при 18% за страната);
- 15% злокачествени новообразувание на дебелото черво (колон), ректума и ануса (C18-C21) (при 15% за страната);
- 7% злокачествени новообразувание на стомаха (C16) (при 6% за страната).

Тази тенденция се запазва относително постоянна в годините, като надвишава средните стойности за страната и всяка следваща година е по–висока.

На трето място по причини за смъртност е COVID-19 с относителен дял 7% и 144,0 на 100 хиляди души население при 139,2 (8%) за страната. За 2021 г. е 434,9 (20%) на 100 000 души население в област Шумен, при 401,1 (19%) за страната.

За 2022 г. в област Шумен са починали 216 души от COVID-19, в т.ч. 121 мъже и 95 жени. През 2021 г. са били 742 души (349 мъже и 393 жени).

Таб. 12 Смъртност по причини през 2022 година и пол (на 100 000 души)

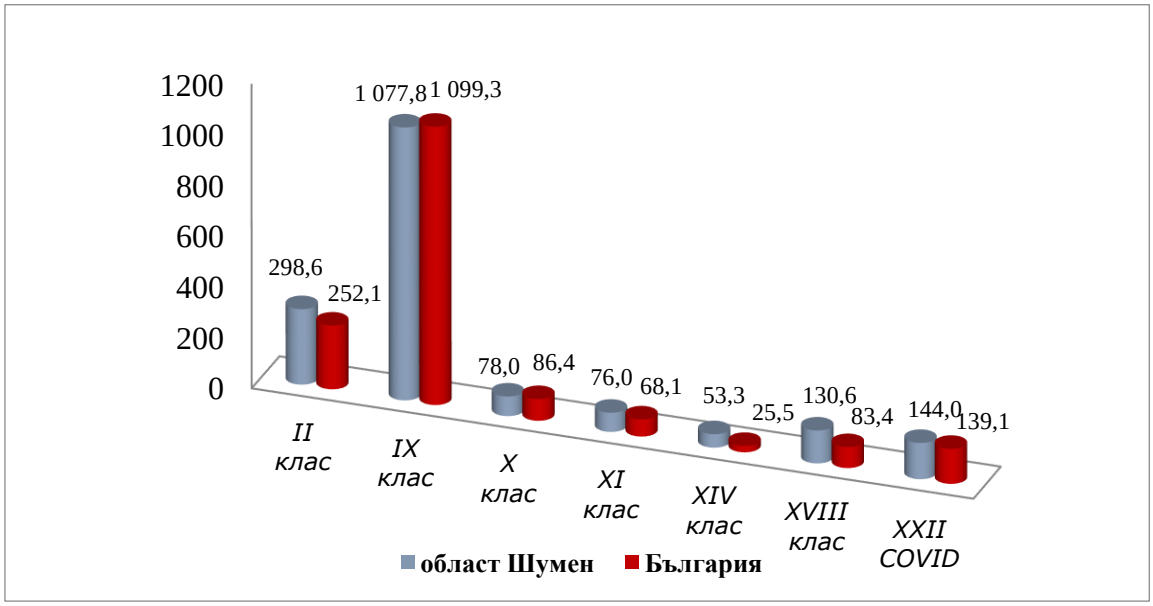
Причини за смъртта, МКБ - X ревизия, "Европейски съкратен списък" [1]	**България**			**Шумен**		
	общо	**мъже**	**жени**	**общо**	**мъже**	**жени**
Общо	**1837,8**	**1983,2**	**1703,0**	**1975,7**	**2114,2**	**1845,3**
Клас I Някои инфекциозни и паразитни болести (A00-B99)	**7,0**	**8,4**	**5,7**	**8,0**	**8,2**	**7,8**
Туберкулоза (A15-A19, B90)	0,8	1,3	0,3	1,3	1,4	1,3
Болест, предизвикана от вируса на човешкия имунодефицит (HIV) (B20-B24)	0,2	0,3	0,1	-	-	-
Вирусен хепатит (B15-B19), B94.2	0,6	0,7	0,4	-	-	-
Други инфекциозни и паразитни болести (A00-A09, A20-B09, B25-B89, B91-B94.1, B94.8-B99)	5,4	6,0	4,9	6,7	6,9	6,5
Клас II Новообразувания (C00-D48)	**252,1**	**295,2**	**212,2**	**298,6**	**375,3**	**226,5**
Злокачествени новообразувания (C00-C97)	251,0	294,1	211,0	296,0	371,2	225,2
в това число:						
Злокачествени новообразувания на устните, устната кухина и фаринкса (C00-C14)	5,3	8,9	1,9	5,3	11,0	-
Злокачествено новообразувание на хранопровода (C15)	2,5	4,3	0,8	4,0	6,9	1,3
Злокачествено новообразувание на стомаха (C16)	14,6	17,9	11,4	20,0	30,2	10,4
Злокачествено новообразувание на дебелото черво (колон), ректума и ануса (C18-C21)	38,8	47,2	31,0	46,0	55,0	37,5
Злокачествено новообразувание на черния дроб и интрахепаталните жлъчни пътища (C22)	9,6	12,3	7,2	8,7	15,1	2,6
Злокачествено новообразувание на панкреаса (C25)	17,5	19,8	15,3	19,3	20,6	18,1
Злокачествено новообразувание на ларинкса (C32)	4,6	8,6	1,0	6,7	12,4	1,3
Злокачествено новообразувание на трахеята, бронхите и белия дроб (C33-C34)	44,8	66,9	24,3	58,0	100,3	18,1
Злокачествен меланом на кожата (C43)	2,3	2,8	1,8	2,0	1,4	2,6
Злокачествено новообразувание на млечната жлеза (C50)	18,8	0,5	35,8	18,7	-	36,2
Злокачествено новообразувание на шийката на матката (цервикс) (C53)	4,1	-	8,0	8,7	-	16,8
Злокачествено новообразувание на тялото на матката (C54-C55)	5,5	-	10,6	8,0	-	15,5

Злокачествено новообразуване на яйчника (C56)	6,3	-	12,1	6,7	-	12,9
Злокачествено новообразуване на простатата (C61)	15,5	32,2	-	14,7	30,2	-
Злокачествено новообразуване на бъбрека, с изключение на бъбречното легенче (C64)	4,9	7,2	2,8	8,7	11,0	6,5
Злокачествено новообразуване на пикочния мехур (C67)	9,6	15,3	4,3	10,7	17,9	3,9
Злокачествено новообразуване на главния мозък и други части на централна та нервна система (C70-C72)	9,1	9,5	8,8	9,3	12,4	6,5
Злокачествено новообразуване на главния мозък и други части на щитовидната жлеза (C73)	0,6	0,5	0,7	1,3	-	2,6
Болест на 'Hodgkin и лимфоми (C81-C86)	3,8	4,2	3,5	6,0	11,0	1,3
Левкемия (C91-C95)	5,3	5,9	4,8	2,0	2,7	1,3
Други злокачествени новообразувания на лимфната, кръвотворната и сродните им тъкани (C88, C90, C96)	2,2	3,0	1,5	1,3	1,4	1,3
Други злокачествени новообразувания (C17, C23-C24, C26-C31, C37-C41, C44-C49, C51-C52, C57-C60, C62-C63, C65-C66, C68-C69, C74-C80, C97)	25,3	26,5	24,1	30,0	31,6	28,5
Новообразования in situ, доброкачествени новообразования и новообразувания с неопределен или неизвестен характер (D00-D48)	1,1	1,1	1,2	2,7	4,1	1,3
Клас III Болести на кръвта, кръвотворните органи и отделни нарушения, включващи имунния механизъм (D50-D89)	**1,6**	**1,8**	**1,5**	**3,3**	**4,1**	**2,6**
Клас IV Болести на ендокринната система, разстройства на храненето и на обмяната на веществата (E00-E89)	**19,9**	**18,4**	**21,3**	**36,7**	**39,9**	**33,6**
Захарен диабет (E10-E14)	19,4	18,0	20,7	35,3	39,9	31,1
Други ендокринни, хранителни и метаболитни разстройства (E00-E07, E15-E89)	0,5	0,4	0,6	1,3	-	2,6
Клас V Психични и поведенчески разстройства (F01-F99)	**1,3**	**1,4**	**1,3**	**2,0**	**2,7**	**1,3**
Деменция (F01, F03)	0,5	0,2	0,7	-	-	-
Злоупотребата с алкохол (включително алкохолна психоза) (F10)	0,3	0,6	0,0	0,7	1,4	-
Наркотична зависимост, токсикомания (F11-F16, F18-F19)	0,0	0,1	0,0	-	-	-
Други психични и поведенчески разстройства (F04-F09, F17, F20-F99)	0,5	0,5	0,4	1,3	1,4	1,3
Клас VI, VII, VIII Болести на нервната система и сетивните органи (G00-H95)	**11,8**	**13,2**	**10,5**	**21,3**	**16,5**	**25,9**
Болест на Parkinson (G20)	2,2	2,5	1,9	7,3	4,1	10,4
Болест на Алцхаймер (G30)	0,8	0,6	1,0	4,7	2,7	6,5
Други заболявания на нервната система и сетивните органи (G00-G12, G14, G21-G25, G31-H95)	8,8	10,0	7,6	9,3	9,6	9,1
Клас IX Болести на органите на кръвообращението (I00-I99)	**1099,3**	**1108,6**	**1090,6**	**1077,8**	**1048,9**	**1105,1**
Исхемична болест на сърцето (I20-I25)	209,1	235,9	184,3	201,3	228,2	176,0
в това число:						
Остър инфаркт на миокарда (I21-I22)	84,8	110,2	61,3	114,0	125,1	103,5
Други форми на исхемична болест на сърцето (I20, I23-I25)	124,3	125,7	123,0	87,3	103,1	72,5

Други болести на сърцето (I30-I51)	403,7	407,8	399,9	203,3	193,8	212,2
Мозъчносъдови болести (I60-I69)	309,7	291,9	326,1	292,0	277,7	305,4
Други болести на органите на кръвообращението (I00-I15, I26-I28, I70-I99)	176,8	173,0	180,3	381,3	349,2	411,5
Клас X Болести на дихателната система (J00-J99)	**86,4**	**104,3**	**69,8**	**78,0**	**85,2**	**71,2**
Грип (J09-J11)	0,5	0,5	0,5	0,7	-	1,3
Пневмония (J12-J18)	40,8	48,9	33,2	55,3	55,0	55,6
Хронични болести на долните дихателни пътища (J40-J47)	19,1	25,0	13,6	18,7	23,4	14,2
в това число:						
Астма (J45-J46)	0,5	0,5	0,5	2,0	-	3,9
Други хронични болести на долните дихателни пътища (J40-J44, J47)	18,6	24,5	13,1	16,7	23,4	10,4
Други болести на дихателната система (J00-J06, J20-J39, J60-J99)	26,1	29,9	22,5	3,3	6,9	-
Клас XI Болести на храносмилателната система (K00-K92)	**68,1**	**95,3**	**43,0**	**76,0**	**90,7**	**62,1**
Язва на стомаха, на дванадесетопръстника, гастройеюнална язва (K25-K28)	4,0	5,5	2,6	6,0	6,9	5,2
Цироза, фиброза и хроничен хепатит на черния дроб (K70, K73-K74)	29,1	48,4	11,1	30,0	50,9	10,4
Други болести на храносмилателната система (K00-K22, K29-K66, K71-K72, K75-K92)	35,1	41,4	29,3	40,0	33,0	46,6
Клас XII Болести на кожата и подкожната тъкан (L00-L99)	**0,7**	**0,8**	**0,6**	**2,0**	**2,7**	**1,3**
Клас XIII Болести на костно-мускулната система и на съединителната тъкан (M00-M99)	**0,6**	**0,9**	**0,4**	**1,3**	**-**	**2,6**
Ревматоиден артрит и артрози (M05-M06, M15-M19)	0,1	0,1	0,1	0,7	-	1,3
Други увреждания на костно-мускулната система и на съединителната тъкан (M00-M02, M08-M13, M20-M99)	0,5	0,8	0,3	0,7	-	1,3
Клас XIV Болести на пикочо-половата система (N00-N99)	**25,5**	**29,0**	**22,1**	**53,3**	**60,5**	**46,6**
Болести на бъбреците и уретера (N00-N29)	25,1	28,4	22,1	52,7	59,1	46,6
Други болести на пикочо-половата система (N30-N99)	0,3	0,7	0,0	0,7	1,4	-
Клас XV Бременност, раждане и послеродов период (O00-O99)	**0,1**	**-**	**0,2**	**-**	**-**	**-**
Клас XVI Някои състояния, възникващи през перинаталния период (P00-P96)	**1,9**	**2,4**	**1,5**	**-**	**-**	**-**
Клас XVII Вродени аномалии (пороци на развитието), деформации и хромозомни аберации (Q00-Q99)	**1,2**	**1,5**	**0,9**	**1,3**	**1,4**	**1,3**
Клас XVIII Симптоми, признаци и отклонения от нормата, открити при клинични и лабораторни изследвания, некласифицирани другаде (R00-R99)	**83,4**	**84,6**	**82,3**	**130,6**	**156,7**	**106,1**
Внезапна смърт на кърмаче (R95)	0,0	0,0	0,0	-	-	-
Недобре определени и неуточнени причини за смърт (R96-R99)	54,0	61,5	47,0	121,3	148,5	95,8
Други симптоми, признаци и отклонения от нормата, открити при клинични и лабораторни	29,4	23,1	35,2	9,3	8,2	10,4

изследвания, некласифицирани другаде (R00-R94)						
Клас XX Външни причини за заболеваемост и смъртност (V01-Y98)	**37,5**	**57,4**	**19,1**	**41,3**	**55,0**	**28,5**
Злополуки (V01-X59, Y85-Y86)	22,3	33,4	12,1	24,0	28,9	19,4
в това число:						
Транспортни злополуки (V01-V99,Y85)	7,3	11,1	3,7	6,7	6,9	6,5
Падания (W00-W19)	6,5	8,7	4,4	10,7	13,7	7,8
Случайно удавяне и потъване във вода '(W65-W74)	1,5	2,5	0,5	-	-	-
Случайно отравяне и въздействие на отровни вещества (X40-X49)	0,8	1,3	0,4	1,3	2,7	-
Други зополуки (W20-W64, W75- X39, X50-59, Y86)	6,3	9,7	3,2	5,3	5,5	5,2
Умишлено самонараняване (X60-X84, Y87.0)	6,6	11,2	2,4	8,7	13,7	3,9
Нападение (X85-Y09, Y87.1)	0,9	1,3	0,6	2,0	2,7	1,3
Нараняване с неопределени намерения (Y10-Y34, Y87.2)	6,5	9,9	3,4	4,0	5,5	2,6
Други външни причини за травми и отравяния (Y35-Y84, Y88-Y89)	1,1	1,7	0,5	2,7	4,1	1,3
Клас XXII Кодове за специални цели (U00-U85)	**139,2**	**159,9**	**120,0**	**144,0**	**166,3**	**122,9**
в т.ч. COVID-19 (U07.1-U07.2)	139,1	159,8	120,0	144,0	166,3	122,9

[1] Нов хармонизиран списък по 86 причини, разработен от Евростат, използван за международни сравнения.
2 Налице е прекъсване в динамичния ред поради наличието на нова оценка на населението на база данните от Преброяване 2021.

Фиг. 10 Умирания по класове болести в област Шумен и страната (на 100 000) за 2022 г.

Изводи:

Основните причини за нарастване на общата смъртност в област Шумен и страната през последните години са следните:

- нарастване на смъртността в активната възраст от социално-значими заболявания, особено сред мъжете.
- рискови фактори, свързани с начина на живот на населението – тютюнопушене, нерационално хранене, хиподинамия, стрес и др.

- социално-икономически и екологични фактори на средата.
- през 2022 г. в област Шумен смъртността от COVID-19 е намаляла с 13% в сравнение с 2021 г. и през 2022 г. е на трето място с 144,0 на 100 000 души след смъртността от онкологичните заболявания с 298,6.

Показателите за смъртността се влияят от дейността на здравните служби и нивото на медицинската помощ, оказвана на населението, по отношение на нейната достъпност, своевременност и качество.

1.3.1. ДЕТСКА СМЪРТНОСТ

Детската смъртност е един от най-важните статистически показатели, характеризиращи благополучието на една нация и работата на системата на здравеопазване в дадена страна или регион.

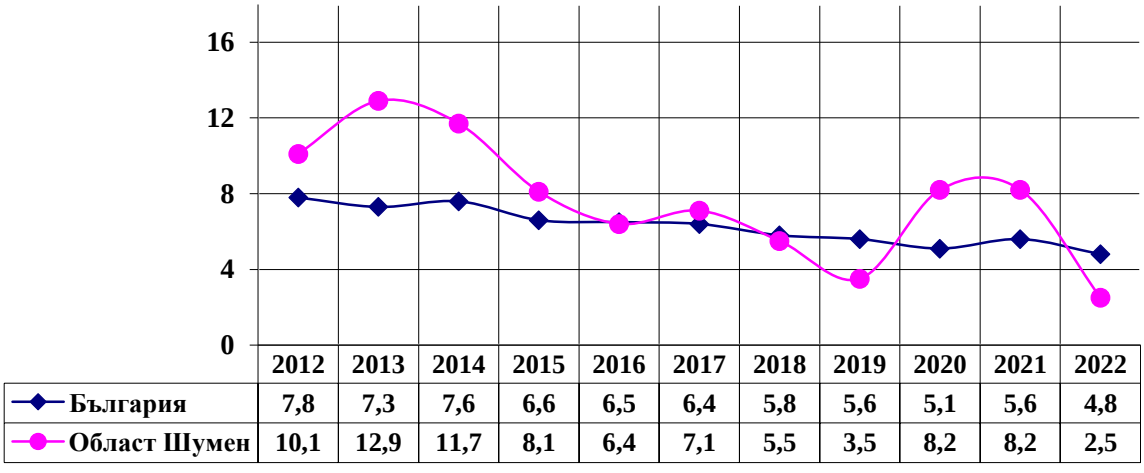
През последните години в област Шумен се наблюдава значително колебаене на показателя „детска смъртност", макар и през последните няколко години да държи по-високи показатели, през 2022 г. има значителен спад:

2016 г. – 6,4‰ (10 деца под 1 г., 3 момчета и 7 момичета);
2017 г. – 7,1‰ (10 деца под 1 г., 6 момчета и 4 момичета);
2018 г. – 5,5‰ (8 деца под 1 г., 5 момчета и 3 момичета);
2019 г. – 3,5‰ (5 деца под 1 г., 2 момчета и 3 момичета);
2020 г. – 8,2‰ (10 деца под 1 г., 4 момчета и 6 момичета);
2021 г. – 8,2‰ (10 деца под 1 г., 4 момчета и 6 момичета);
2022 г. – 2,5‰ (3 деца под 1 г., 1 момче и 2 момичета).

През 2022 г. се отчита значителен спад на показателя на детска смъртност в област Шумен, като само едно от живородените деца е починало в първите 6 дни вкл. от заболяване на „Клас XVI Някои състояния, възникващи през перинаталния период".

Таб. 13 Детска смъртност (умрели деца до 1 годишна възраст) в област Шумен

Година	Общо		В градовете		В селата	
	Брой	На 1 000 живородени	Брой	На 1 000 живородени	Брой	На 1 000 живородени
2019	5	3,5	3	3,5	2	3,6
2020	10	8,2	6	4,9	4	3,3
2021	10	8,2	5	4,1	5	4,1
2022	3	2,5	1	1,0	2	1,6

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
България	7,8	7,3	7,6	6,6	6,5	6,4	5,8	5,6	5,1	5,6	4,8
Област Шумен	10,1	12,9	11,7	8,1	6,4	7,1	5,5	3,5	8,2	8,2	2,5

Фиг. 11 Детска смъртност в област Шумен и страната (на 1 000 живородени деца)

Структура на детската смъртност по причини – водеща е детската смъртност, дължаща се на някои състояния, възникващи през основно в перинаталния период, следвани от някои инфекциозни и паразитни болести.

Таб. 14 Перинатална, неонатална и постнеонатална детска смъртност в област Шумен

Година	Перинатална ДС	Неонатална ДС	Постнеонатална ДС
2020	6,5	4,1	4,1
2021	14,7	5,7	2,4
2022	5,7	2,5	0,0

Разгледана по периоди най-висока е перинаталната детска смъртност *(броя на мъртвородените деца и тези от живородените, умрели през първите 6 дни, вкл. от раждането им, на 1 000 родени)*. В сравнение с предходната 2021 г. са наблюдава намаление във всички периоди на детската смъртност. В перинаталната детска смъртност се дължи най-вече на мъртвородените деца, които за 2021 г. са 6, докато през 2020 г. са били 13. Намаление има и на детската смъртност и в неонаталния период с 3,2 пункта. Детската смъртност в постнеонаталния период е 0,0‰. Този период показва броя на умрелите деца след 28-ия ден от раждането до 1 година на 1 000 живородени.

Перинаталната детска смъртност е важен показател за работата на женската консултация, за профилактиката на усложненията на бременността и качеството на родилната помощ.

Изводи:

- Освен като основен показател качеството на медицинската помощ, за детската смъртност значение имат недоносеността и ниската телесна маса на новороденото, както и редица социални и икономически фактори (образование, доходи, начин на живот на семействата, замърсяване на околната среда и др.).
- Предпоставки: най-често това са деца на майки, не посещавали женска консултация, без личен лекар и непълнолетни по възраст.
- През последната 2022 година детската смъртност в област Шумен е 2,5‰, при 4,8‰ за страната и е най-ниска през последните 6 г. В перинаталния период детската смъртност също се отчита спад през последните 3 г.

1.3.2. СМЪРТНОСТ ОТ COVID-19

Табл. 15 Смъртност от COVID-19 в област Шумен и Република България през 2020, 2021 и 2022 г.

Области	2020 г.								
	Брой			100 000 души от населението			Относителен дял от всички умирания в областта		
	общо	мъже	жени	общо	мъже	жени	общо	мъже	жени
България	8 554	5 284	3 270	123,4	157,3	91,5	6,9	8,0	5,6
Шумен	243	143	100	141,3	170,6	113,4	7,8	8,9	6,6

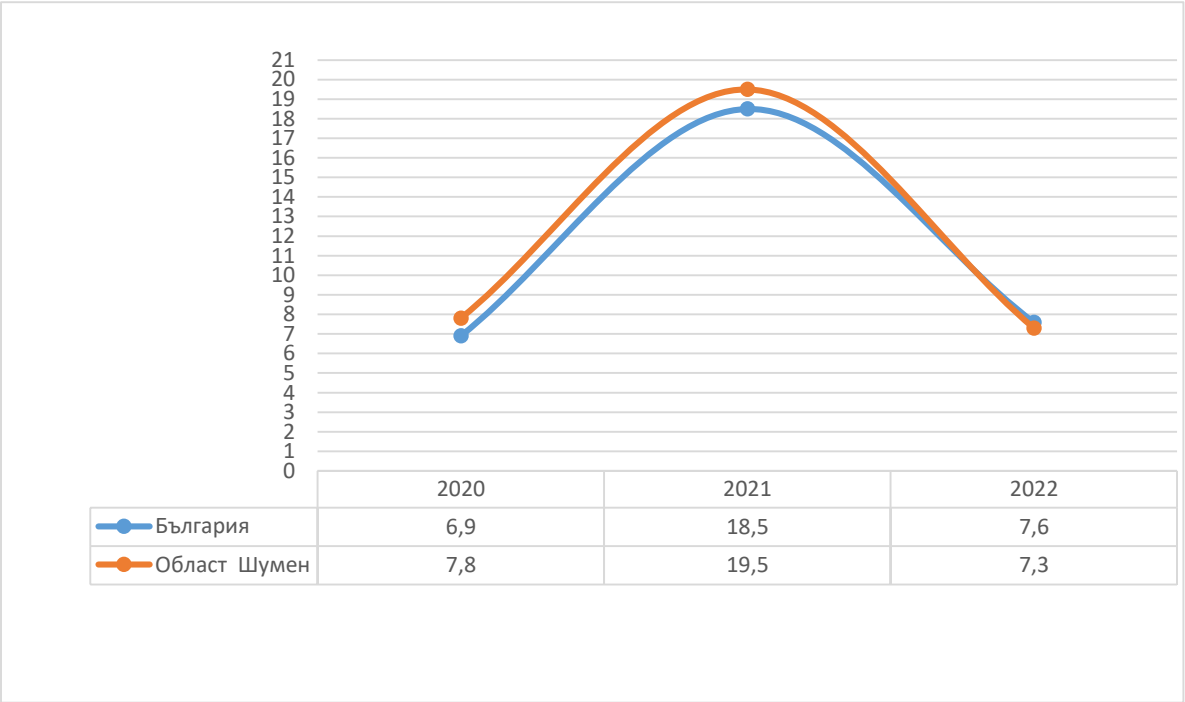
Области	2021 г.								
	Брой			100 000 души от населението			Относителен дял от всички умирания в областта		
	общо	мъже	жени	общо	мъже	жени	общо	мъже	жени
България	27 558	14 731	12 587	401,1	442,3	362,5	18,5	19,1	17,9
Шумен	742	349	393	434,9	420,0	449,1	19,5	18,0	21,2

	2022 г.

Области	Брой			100 000 души от населението			Относителен дял от всички умирания в областта		
	общо	мъже	жени	общо	мъже	жени	общо	мъже	жени
България	8 993	4 967	4 026	139,1	159,8	120,0	7,6	8,1	7,0
Шумен	216	121	95	144,0	166,3	122,9	7,3	7,9	6,7

През 2022 г. смъртността от COVID-19 е 216 души или 144,0 на 100 000 от населението в област Шумен, което с 526 по-малко или 71% в сравнение с предходната 2021 г. - 742 души или 434,9 на 100 000 население. През 2022 г. са починали от COVID-19 - 121 мъже и 95 жени. Относителният дял е 7,3 от всички умирания в областта, което е 0,3 пункта по-малък от средния за страната. Най-висока е смъртността във възрастовата група между 60-74 години - 83 души или 38% (при 314 души, 42% през 2021 г.). Най-малка 30-44 години – 2 души или 0,9% (при 26 души или 3,5% през 2021 г.). През 2022 г. под 30 годишна възраст няма починали (2021 г. – 2 души).

През първото тримесечие (януари, февруари и март) на 2022 г. са починали най-много души 156 души или 72% от всички смъртни случаи от COVID-19 за годината. Относителният дял в област Шумен е по-висок в 6 месеца(март, април, май, юли, август, декември) от годината спрямо средния за страната и по-нисък в останалите 6 месеца(януари, февруари, юни, септември, октомври и ноември). Най-висок е през месец януари 19,2, а най-нисък през месеците юни и септември 1,0.

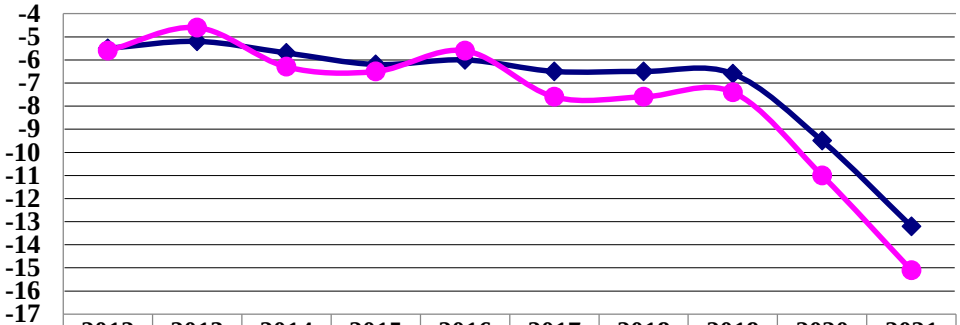

Фиг. 12 Относителен дял от всички умирания от COVID-19 по месеци в област Шумен и България през 2020, 2021 и 2022 г.

1.4. ЕСТЕСТВЕН ПРИРАСТ

Сравнителният анализ на данните за динамиката на коефициента на естествен прираст в област Шумен и страната показва, че в областта е налице значително по-неблагоприятна демографска ситуация и населението не е в състояние да се възпроизвежда.

Наблюдава се известна разлика в показателя за естествен прираст в отделните общини от областта, като с най-негативни показатели през 2021 година е община Велики Преслав (-61‰) и община Нови пазар (-40‰), а с най-добър показател е община Шумен (+194‰).

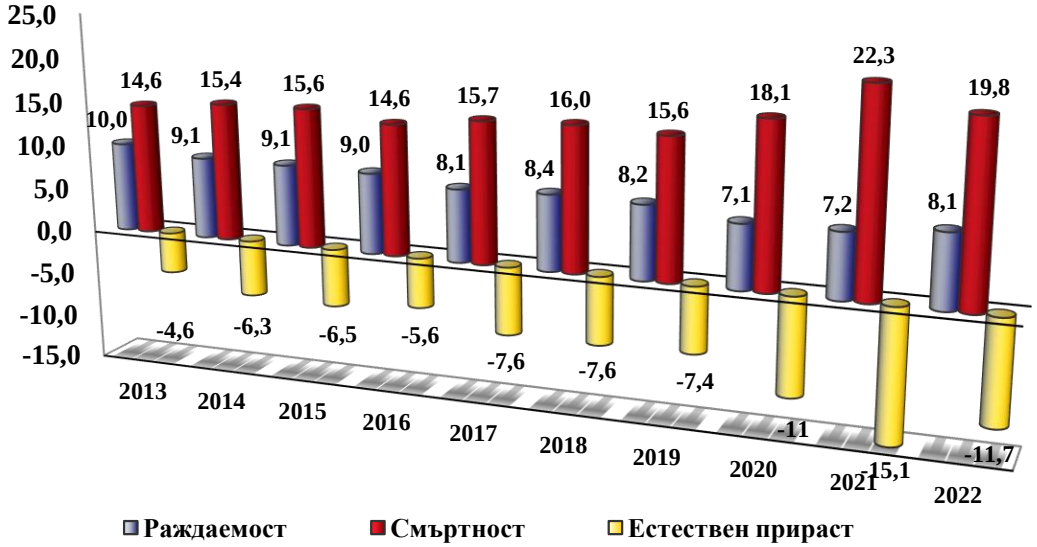

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
България	-5,5	-5,2	-5,7	-6,2	-6,0	-6,5	-6,5	-6,6	-9,5	-13,2
Област Шумен	-5,6	-4,6	-6,3	-6,5	-5,6	-7,6	-7,6	-7,4	-11	-15,1

Фиг. 13 Естествен прираст в област Шумен и страната

Таб. 16 Естествен прираст по общини в област Шумен

Община	2020 г.		2021 г.		2022 г.	
	Брой	На 1000 души	Брой	На 1 000 души	Брой	На 1 000 души
ШУМЕН	**- 1 891**	**- 11.0**	**- 2 574**	**-15,1**	**- 1749**	**-11,7**
Велики Преслав	-157	-12,9	-271	-22,9	-171	-16,8
Венец	-84	-11,6	-114	-16,0	-57	-9,4
Върбица	-91	-8,7	-156	-15,2	-99	-13,0
Каолиново	-121	-9,4	-109	-8,5	-95	-9,0
Каспичан	-105	-14,0	-130	-17,8	-89	-14,2
Никола Козлево	-50	-7,9	-82	-6,2	-7	-1,3
Нови пазар	-192	-12,2	-273	-17,6	-144	-9,9
Смядово	-118	-19,3	-138	-23,2	-124	-23,1
Хитрино	-100	-14,1	-130	-18,4	-113	-19,7
Шумен	-873	-10,1	-1 171	-13,7	-850	-10,9

Фиг. 14 Раждаемост, смъртност и естествен прираст в област Шумен (2013-2022 г.)

Мястото на здравеопазването при решаването на демографските проблеми на населението е безспорно, но не е решаващо. Подобряването на демографското състояние е сложен и продължителен процес, който зависи от активните и целенасочени действия не само на здравните институции, но и на редица други организации, както и на цялото общество.

Таб. 17 Движение на населението по общини в област Шумен за 2022 г.

Община	Население	Живо-родени	Мъртво-родени	Умрели	Детска смърт-ност	Естествен прираст	Заселени	Изселени	Механичен прираст
Област	**149 628**	**1 215**	**6**	**2 964**	**3**	**- 1 749**	**4 106**	**3 144**	**962**
Велики Преслав	10 169	78	0	249	0	-171	206	191	15

Венец	6 055	56	0	113	0	-57	197	167	30
Вървица	7 636	69	0	168	1	-99	191	133	58
Каолиново	10 557	89	1	184	0	-95	405	242	163
Каспичан	6 250	61	0	150	0	-89	146	151	-5
Никола Козлево	5 268	77	0	84	0	-7	157	178	-21
Нови пазар	14 484	133	1	277	1	-144	398	328	70
Смядово	5 359	39	0	163	0	-124	122	125	-3
Хитрино	5 738	38	0	151	0	-113	354	172	182
Шумен	78 112	575	4	1 425	1	-850	1 930	1 457	473

* От 2007 година механичното движение на населението включва не само вътрешната миграция, а и движението на лицата към и от страната.

Механичният прираст в област Шумен за 2022 г. е положителен (+962), а именно заселените в областта са 4 106, а изселените 3 144. Общините с отрицателен механичен прираст са община Никола Козлево (-21), община Каспичан (-5) и община Смядово (-3).

Особено важно значение за снижаването на детската смъртност има организацията на медицинското наблюдение на бременните и децата през първата година от живота им, организацията на родилната помощ и медицинската помощ за болните деца. Ранният обхват на бременните, системното им и активно наблюдение, особено на бременните с висок риск (3-ти и по-висок пореден номер на раждане, малък интервал между ражданията, възраст на майката до 20 или над 35 години, екстрагенитални заболявания на майката, злоупотреба с алкохол, тютюнопушене, наркотици, извънбрачна бременност), добрата организация на дейността в родилните отделения намаляват вероятността от умиране на детето в неонаталния период и са предпоставка за намаляване и на постнеонаталната смъртност.

Отчитането на тези закономерности и насочването на вниманието към рисковите семейства, рисковите бременности и рисковите деца до 1 г. възраст разкрива значителни резерви за снижаване на детската смъртност. Това налага утвърждаването на грижите за бременните и децата като приоритетни направления в реформата на извънболничната помощ у нас.

Изводи:

- В областта през последната година е намаляла общата смъртност, която е и малко над средната за страната;
- Естественият прираст в област Шумен (-11,7‰) е намалял с 3,4‰ за една година и продължава да е отрицателен и значително по-неблагоприятен от този за страната (-9,6‰).
- За подобряване здравето на населението е необходимо продължаване на дейностите по национални програми и политики за ограничаване на заболеваемостта и смъртността от социално значими заболявания, свързани с поведенческите фактори на риска (тютюнопушене, нездравословно хранене, злоупотреба с алкохол, ниска двигателна активност и др.) и както и ефективността от икономическата и социална политика, респ. факторите на жизнената среда.

1.5. ЗАБОЛЕВАЕМОСТ И БОЛЕСТНОСТ

През 2022 година в лечебните заведения за извънболнична помощ в област Шумен са регистрирани общо ***343 857 заболявания*** (при 244 736 – за 2021 г., 252 217 – за 2020 г.), а ***болестността*** е 2 292,0 на 1 000 души от населението (при 1 434,5 – за 2021 г., 1 466,2 за 2020 г.).

Новооткритите заболявания за 2022 г. са 129 955 бр. (при 103 508 – за 2021 г., 94 450 за 2020 г.) или ***заболеваемостта*** е 866,2‰ на 1 000 души от населението (при 606,7‰ – за 2021 г., 549,1‰ за 2020 г.).

При децата от 0 до 17 години за 2022 година са ***регистрирани*** общо ***54 901 заболявания*** (при 37 498 за 2021 г., 42 397 за 2020 г.), т.е. ***болестността*** при децата през 2022 г. е 2 092‰ на 1 000 детско население (при 2 019,8‰ за 2021 г., 2 460,5‰ – за 2020 г.).

Новооткритите заболявания при децата за 2022 г. са ***26 819 бр.*** (при 19 570 – за 2021 г., 19 676 за 2020 г.). ***Заболеваемостта*** на 1 000 деца през 2022 г. е 1 022‰ (при 1 140,7‰ – за 2021г., 1 140,4‰ за 2020 г.).

- Водещи в ***структурата на болестността***(съвкупността на всички заболявания – стари и нови) по класове болести за 2022 година са:

1. **На първо място** са (I00-I99) Болести на органите на кръвообращението – 744‰ на 1 000 души население с относителен дял 33% от всички новорегистрирани заболявания (27,7% през 2021 г.)

2. **На второ място** са (J00-J99) Болести на дихателната система – 317,1‰ на 1 000 души население с относителен дял 13,8% от всички новорегистрирани заболявания (14,9% през 2021 г.)

3. **На трето място** (M00-M99) Болести на костно-мускулната система и съединителната тъкан – 169,6‰ на 1 000 души население с относителен дял 7,4% от всички регистрирани заболявания (5,5% през 2021 г.)

- ***структурата на заболеваемостта(съвкупността на всички новопоявилите се заболявания)*** по класове болести за 2022 г., водещи са:

1. **На първо място** са (J00-J99Болести на дихателната система – 148,6‰ на 1 000 души население с относителен дял 17,2% от всички новорегистрирани заболявания (17,7% през 2021 г.);

2. **На второ място** (A00-B99)Някои инфекциозни и паразитни болести – 113,0‰ на 1 000 души население с относителен дял 13,1% от всички новорегистрирани заболявания. (7,1% през 2021 г.);

3. **На трето място** са (I00-I99) Болести на органите на кръвообращението – 98,8‰ на 1 000 души население с относителен дял 11,4% от всички новорегистрирани заболявания (11,8% през 2021 г.)

По-различна е ***структурата на заболеваемостта при децата до 17 години***:

1. **На първо място** са (J00-J99) Болести на дихателната система - 379,5‰ на 1 000 деца с относителен дял 37,1% от всички новорегистрирани заболявания (35,8% през 2021 г.);

2. **На второ място** са (A00-B99)Някои инфекциозни и паразитни болести – 224,9‰ на 1 000 деца с относителен дял 22,0% от всички новорегистрирани заболявания (20,4% през 2021 г.);

3. **На трето място** са (R00-R99) Симптоми, признаци и отклонения от нормата, открити при клинични и лабораторни изследвания, некласифицирани другаде – 76,2‰ на 1 000 деца с относителен дял 7,5% от всички новорегистрирани заболявания (7,8% през 2021 г.)

При децата до 17 години повече от половината(59%) от ***регистрираните заболявания*** са от *Болести на дихателната система и Някои инфекциозни и паразитни болести.*

Таб. 18 Болестност и заболеваемост в област Шумен през 2022 година

Наименование на болестите по МКБ-10	Болестност			Заболеваемост		
	Регистрирани заболявания	На 1 000 души от населението	Отн. дял %	Регистрирани заболявания	На 1 000 души от населението	Отн. дял %
Общо I-XIX клас	**343 857**	**2 292,0**	**100**	**129 955**	**866,2**	**100**
Клас I Някои инфекциозни и паразитни болести	21 928	146,2	6,4	16 955	113,0	13,0
Клас II Новообразувания	6 806	45,4	2,0	2 561	17,1	2,0
Клас III Болести на кръвта, кръвотв. органи и отделни нарушения, вкл. имунния механизъм	2 063	13,8	0,6	1 130	7,5	0,9
Клас IV Болести на ендокр. система, разстройства на храненето и на обмяната на веществата	23 447	156,3	6,8	6 413	42,7	4,9
Клас V Психични и поведенчески разстройства	9 912	66,1	2,9	2 559	17,1	2,0
Клас VI Болести на нервната система	12 804	85,3	3,7	5 863	39,1	4,5
Клас VII Болести на окото и придатъците му	15 433	102,9	4,5	8 124	54,2	6,3
Клас VIII Болести на ухото и мастоидн. израстък	9 230	61,5	2,7	5 052	33,7	3,9
Клас IX Болести на орг. на кръвообращението	111 612	744,0	32,5	14 818	98,8	11,4
Клас X Болести на дихателната система	47 575	317,1	13,8	22 289	148,6	17,2
Клас XI Болести на храносмилателната система	8 839	58,9	2,6	4 283	28,5	3,3
Клас XII Болести на кожата и подкожната тъкан	7 859	52,4	2,3	3 996	26,6	3,1
Клас XIII Болести на костно-мускулната система и на съединителната тъкан	25 443	169,6	7,4	13 011	86,7	10,0
Клас XIV Болести на пикочо-половата система	17 282	115,2	5,0	7 689	51,3	5,9
Клас XV Бременност, раждане и послеродов п-д	1 687	11,2	0,5	779	5,2	0,6
Клас XVI Някои състояния, възникващи през перинаталния период	83	0,6	0,0	43	0,3	0,0

Клас XVII Вродени аномалии (пороци на развитието), деформации и хромозомни аберации	717	4,8	0,0	265	1,8	0,2
Клас XVIII Симптоми, признаци и отклонения от нормата, открити при клинични и лабораторни изследвания, некласифицирани другаде	8 413	56,1	2,5	4 993	33,3	3,8
Клас XIX Травми, отравяния и някои други последици от въздействието на външни причини	12 724	84,8	3,7	9 132	60,9	7,0

Таб. 19 Болестност и заболеваемост в област Шумен през 2021 година

Наименование на болестите по МКБ-10	**Болестност**			**Заболеваемост**		
	Регистрирани заболявания	**На 1000 души от населението**	**Отн. дял %**	**Регистрирани заболявания**	**На 1000 души от населението**	**Отн. дял %**
Общо I-XIX клас	**244 736**	**1 434,5**	**100**	**103 508**	**606,7**	**100**
Клас I Някои инфекциозни и паразитни болести	13 591	79,7	5,6	7 379	43,3	7,1
Клас II Новообразувания	4 735	27,8	1,9	1 763	10,3	1,7
Клас III Болести на кръвта, кръвотв. органи и отделни нарушения, вкл. имунния механизъм	1 258	7,4	0,5	526	3,1	0,5
Клас IV Болести на ендокр. система, разстройства на храненето и на обмяната на веществата	16 032	94,0	6,6	5 441	31,9	5,3
Клас V Психични и поведенчески разстройства	7 354	43,1	3,0	2 062	12,1	2,0
Клас VI Болести на нервната система	9 723	57,0	4,0	4 495	26,3	4,3
Клас VII Болести на окото и придатъците му	12 284	72,0	5,0	7 291	42,7	7,0
Клас VIII Болести на ухото и мастоидн. израстък	7 732	45,3	3,2	4 623	27,1	4,5
Клас IX Болести на орг. на кръвообращението	67 699	396,8	27,7	12 200	71,5	11,8
Клас X Болести на дихателната система	36 486	213,9	14,9	18 346	107,5	17,7
Клас XI Болести на храносмилателната система	7 243	42,5	2,7	3 860	22,6	3,7
Клас XII Болести на кожата и подкожната тъкан	5 925	34,7	2,4	3 506	20,6	3,4
Клас XIII Болести на костно-мускулната система и на съединителната тъкан	18 786	110,1	7,7	10 382	60,9	10,0
Клас XIV Болести на пикочо-половата система	16 852	98,8	6,9	8 188	48,0	7,9
Клас XV Бременност, раждане и послеродов п-д	1 574	9,2	0,6	824	4,8	0,8
Клас XVI Някои състояния, възникващи през перинаталния период	53	0,3	0,02	26	0,2	0,03
Клас XVII Вродени аномалии (пороци на развитието), деформации и хромозомни аберации	755	4,3	0,3	250	1,5	0,2
Клас XVIII Симптоми, признаци и отклонения от нормата, открити при клинични и лабораторни изследвания, некласифицирани другаде	6 823	40,0	2,8	4 104	24,1	4,0
Клас XIX Травми, отравяния и някои други последици от въздействието на външни причини	9 831	57,6	4,0	8 242	48,3	8,0

Таб. 20 Болестност и заболеваемост в област Шумен през 2020 година

Наименование на болестите по МКБ-10	**Болестност**			**Заболеваемост**		
	Регистрирани заболявания	**На 1000 души от населението**	**Отн. дял %**	**Регистрирани заболявания**	**На 1000 души от населението**	**Отн. дял %**
Общо I-XIX клас	**252 217**	**1 466,2**	**100**	**94 450**	**549,1**	**100**
Клас I Някои инфекциозни и паразитни болести	9658	56,1	3,8	4468	25,1	4,7
Клас II Новообразувания	5338	31,0	2,1	1912	11,1	2,0
Клас III Болести на кръвта, кръвотв. органи и отделни нарушения, вкл. имунния механизъм	1225	7,1	0,5	522	3,0	0,5

Клас IV Болести на ендокр. система, разстройства на храненето и на обмяната на веществата	15 905	92,5	6,3	5033	29,3	5,3
Клас V Психични и поведенчески разстройства	8654	50,3	3,4	2420	14,1	2,6
Клас VI Болести на нервната система	10 782	62,7	4,2	4496	26,1	4,8
Клас VII Болести на окото и придатъците му	13 398	77,9	5,3	7758	45,1	8,2
Клас VIII Болести на ухото и мастоидн. израстък	6858	39,9	2,7	4046	23,5	4,3
Клас IX Болести на орг. на кръвообращението	79 573	462,6	31,6	12 920	75,1	13,7
Клас X Болести на дихателната система	30 614	177,9	12,1	14 351	83,4	15,2
Клас XI Болести на храносмилателната система	8393	48,8	3,3	3958	23,0	4,2
Клас XII Болести на кожата и подкожната тъкан	5784	33,6	2,3	3421	19,9	3,6
Клас XIII Болести на костно-мускулната система и на съединителната тъкан	19 148	111,3	7,6	9872	57,4	10,5
Клас XIV Болести на пикочо-половата система	17 256	100,3	6,8	8185	47,6	8,7
Клас XV Бременност, раждане и послеродов п-д	1475	8,6	0,6	826	4,8	0,8
Клас XVI Някои състояния, възникващи през перинаталния период	19	0,1	0,01	18	0,1	0,02
Клас XVII Вродени аномалии (пороци на развитието), деформации и хромозомни аберации	395	2,3	0,2	155	0,9	0,16
Клас XVIII Симптоми, признаци и отклонения от нормата, открити при клинични и лабораторни изследвания, некласифицирани другаде	5661	32,9	2,2	3869	22,5	4,1
Клас XIX Травми, отравяния и някои други последици от въздействието на външни причини	11 472	66,0	3,8	8 492	48,9	6,7

1.5.1. ИНФЕКЦИОЗНИ ЗАБОЛЯВАНИЯ

Таб. 21 Инфекциозни заболявания в област Шумен през 2021 г. и 2022 г.

Наименование на болестите	**2021**			**2022**		
	Регистрирани заболявания	**На 100 000 души от населе-нието**	**Отн. дял %**	**Регистрирани заболявания**	**На 100 000 души от населе-нието**	**Отн. дял %**
Общо	**11 558**	**6 822**	**100**	**11 209**	**7 472**	**100**
Въздушно-капкови инфекции	**11 446**	**6 756**	**99,0**	**11 047**	**7 364**	**99,0**
Скарлатина	2	1,2	0,01	6	4,0	0,1
Морбили	-	-	-			
Коклюш	-	-	-			
Рубеола	-	-	-			
Варицела	195	115,1	1,7	784	522	7,1
Епидемичен паротит	-	-	-			
Дифтерия	-	-	-			
Туберкулоза	12	7,1	0,1	14	9,3	0,1
COVID-19	11 337	6 692	99,0	10 243	6 828	92,7
Чревни инфекции	**88**	**51,9**	**0,8**	**133**	**88,7**	**1,2**
Гастроентерит, ентерколит	28	16,5	31,8	68	45,3	51,1
Коремен тиф/паратиф	-	-	-			
Дезентерия (шигелоза)	1	0,6	1,1	1	0,7	0,7
Салмонелози	9	5,3	10,2	14	9,3	10,5
Вирусен хепатит А и В	9	5,3	10,2	2	1,3	1,5
Холера	-	-	-			
Лептоспироза	-	-	-			
Жиардиаза (ламблиоза)	35	20,7	39,8	39	25,9	29,3
Колиентерити	3	0	3,4	13	8,7	9,7
Ротавирусен гастоентерит	3	1,8	3,4	26	17,3	19,5

Йерсиниоза	-	-	-			
Кръвни инфекции (трансмисивни)	**4**	**2,4**	**4,5**	**6**	**4,0**	**0,1**
Ку треска	-	-	-			
Кримска-Конко хеморагична треска	-		-			
Малария	-	-	-			
Лаймска борелиоза	-	-	-	3	2,0	50,0
Марсилска треска	4	2,4	4,5	2	1,3	33,3
Други				1	0,7	16,7
Паразитологични инфекции	**8**	**4,7**	**0,1**	**6**	**4,0**	**0,1**
Трихинелоза	-	-	-			
Малария	-	-				
Ехинекококоза	4	2,4	50,0	5	3,3	83,3
Тениаринхоза	4	2,4	50,0			
Други				1	0,7	16,7
Невроинфекции	**-**	**-**	**-**	**1**	**0,7**	**0,00**
Менингококов менингит и сепсис	-	-	-			
Бактериални менингити и менингоенцефалити	-	-	-	1	0,7	100
Вирусни менингити и менингоенцефалити	-	-	-			
Покривни инфекции (контрактни)	**2**	**1,2**	**0,01**	**5**	**3,3**	**0,04**
Вирусни хепатити тип В, С и Д	1	0,6	50,0	4	2,7	80,0
Антракс	1	0,6	50,0	1	0,7	20,0
Бяс	-	-	-			
Тетанус	-	-	-			
Полово предавани инфекции	**10**	**5,9**	**0,1**	**11**	**7,3**	**0,1**
Сифилис	6	3,5	60,0	7	4,7	63,6
HIV инфекция и СПИП	4	2,4	40,0	2	1,3	18,2
Урогенитална хламидийна инфекция				2	1,3	18,2

През 2022 г. са регистрирани 11 209 заразни заболявания, срещу 11 558 през 2021 г. Случаите на инфекцията от COVID-19 продължават да държат най-висок относителен дял 93% от всички заразни заболявания през 2022 г. Останалите инфекциозни заболявания са 162 бр. или 27% по-малко от тези през 2021 г. – 221 бр.

Епидемиологична характеристика на острата заразна заболеваемост през 2022 г. в област Шумен е следната:

- Заболеваемостта от чревни инфекции през 2022 г. е 88,7 на 100 000 души или 34% увеличение в сравнение с от 2021 г., когато е била 51,9 на 100 000 души.;
- При заболеваемостта от въздушно-капкови инфекции, като изключим COVID-19 се наблюдава сериозно увеличение в сравнение с 2021 г. Регистрираните заболявания от варицела са с 75% повече в сравнение с 2021 г.;
- Наблюдава се и намаление на заболеваемостта от вирусни хепатити тип А и В – 2 бр. през 2022 г. в сравнение с 2021 г. – 9 бр.;
- Заболеваемостта от трансмисивни инфекции също е увеличена с 2 случая в сравнение с 2021 г.

1.5.2. АКТИВНА ТУБЕРКУЛОЗА

Болестността от активна туберкулоза продължава да намалява спрямо 2020 г. (29,7 на 100 хиляди) и 2021 (28,9 на 100 хиляди) и през 2022 г. е 22,7 на сто хиляди души от населението в област Шумен. Честотата на новорегистрираните случаи от туберкулоза се е увеличила и е 10,0 на 100 хиляди.

За 2022 г. са регистрирани 34 случая на активна туберкулоза, което е с 15 случая по-малко от предходната. 31 случая при мъжете и 3 при жените.

От всичките 34 регистрирани случая: 32 са туберкулоза на белите дробове, 1 случай туберкулозен плеврит и 1 случай туберкулоза на други органи.

Показателят на новорегистрираните заболявания от активна туберкулоза – 10,0 на 100 000 за област Шумен е по-нисък от този за страната– 11,9 на 100 000 души население.

През последната година има 1 регистриран случай на туберкулозен плеврит на деца до 17-годишна възраст в областта.

Таб. 22 Регистрирани заболявания от активна туберкулоза в област Шумен

Година	Общо		в т.ч. новооткрити	
	Брой	На 100 000 души от населението	Брой	На 100 000 души от населението
2020	51	29,7	15	8,7
2021	49	28,9	12	7,0
2022	34	22,7	15	10,0

1.5.3. ЗЛОКАЧЕСТВЕНИ ЗАБОЛЯВАНИЯ

Злокачествените заболявания са на **второ място** в областта по причина за смъртност през 2022 г. Отчита се намаление в броя на регистрираните злокачествени новообразувания в област Шумен през последните години от:

- 7 746 бр. през 2019 г.;
- 7 765 бр. през 2020 г.;
- 7 917 бр. през 2021 г. на 7 626 бр. през 2022 г.

Леко е намален броя на регистрираните нови злокачествените новообразувания през последната година при 783 през 2018 г., 841 през 2019 г., 712 през 2020 г., 744 през 2021 г. на **723 бр. през 2022 г.** Заболеваемостта на 10 000 души през 2022 г. е доста по-висока в сравнение с предходните години(*поради наличието на нова оценка на населението на база данните от Преброяването през 2021 г., което е с около 20 хил. души по-малко за област Шумен)* при 453,5 за 2018 г., 488,1 през 2019 г., 413,9 през 2020 г., 436,1 през 2021 г. на 508,3 през 2022 г.

Показателят за регистрираните новооткрити заболявания за областта е по-висок от този за страната. През 2022 г. брой регистрирани нови злокачествени новообразувания – 723 случая, заболеваемост – 481,9. на 100 000 души население. За предходната 2022 година са били регистрирани 33 994 случая, заболеваемост – 392,2 на 100 000 души население.

Сред злокачествените новообразувания през 2022 г. най-често срещани са:

- ✓ **меланом и други злокачествени образувания на кожата** – 1 758 бр. (1 901 бр. за 2021 г.) или 23% от всички регистрирани злокачествени заболявания.
- ✓ **храносмилателни органи** – 1 217 бр. (1 248 бр. за 2021 г.) или 16% от всички регистрирани злокачествени заболявания, в т.ч. 486 на дебелото черво.
- ✓ **млечна жлеза** – 1 177 бр. (1 177 бр. за 2021 г.) или 15% от всички регистрирани злокачествени заболявания.
- ✓ **женски полови органи** – 1 144 бр. (1 157 бр. за 2021 г.) 15% от всички регистрирани злокачествени заболявания, в т.ч. 482 на шийка на матката и 414 на тялото на матката.

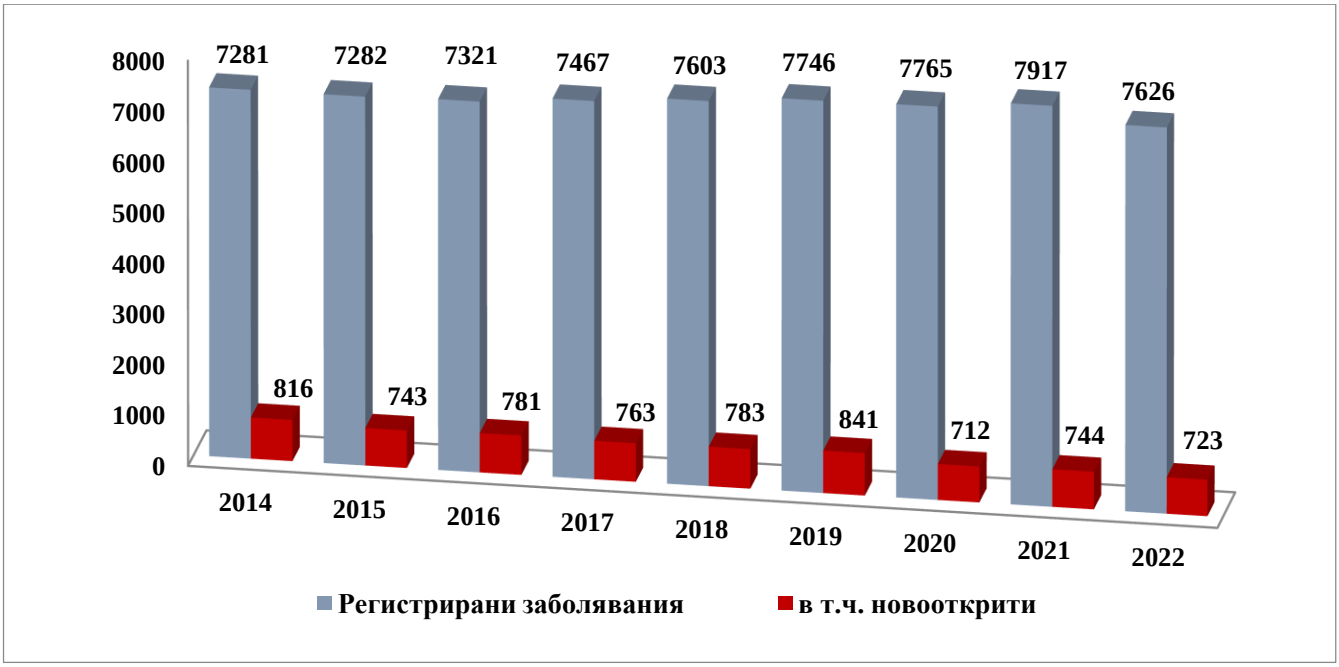
В нозологичната структура на тези заболявания няма съществени изменения. Висока е заболеваемостта от злокачествени новообразувания на: млечната жлеза при жените; меланом и други злокачествени новообразувания на кожата; простатата; трахеята, бронхите и белия дроб; дебелото черво; тялото на матката; шийката на матката; ректосигмоидалната област, право черво (ректум), анус и анален канал и т.н.

При децата до 17 години през 2022 г. регистрираните заболявания от злокачествени новообразувания са общо 13 броя, от тях 8 момчета и 5 момичета (през 2021 г. – 17 бр.), като с най-

висока честота са злокачествените заболявания на *лимфната, кръвотворната и сродните им тъкани (C81-C96)* – 7 броя, от тях 3 броя – левкемия. Има 1 новооткрито злокачествено заболяване на (C71) главен мозък при децата до 17 години за 2022 г.

Таб. 23 Регистрирани заболявания от злокачествени новообразувания в област Шумен

Наименование	2021 г.			2022 г.		
	Регистрирани заболявания			Регистрирани заболявания		
	Всичко	Мъже	Жени	Всичко	Мъже	Жени
Злокачествени новообразувания – всичко	***7 917***	***3 932***	***3 985***	***7 626***	***3 760***	***3 866***
Устни, устна кухина и фаринкс	**212**	**183**	**29**	**202**	**178**	**24**
в т.ч.: устна	104	84	20	100	82	18
Храносмилателни органи	**1 248**	**789**	**449**	**1 217**	**781**	**436**
в т.ч.: хранопровод	10	7	3	8	5	3
стомах	136	106	30	124	101	23
дебело черво	483	307	176	486	310	176
ректосигмоидна област, право черво (ректум), анус и анален канал	425	249	176	419	252	167
черен дроб и жлъчни пътища	37	24	13	28	19	9
панкреас	67	31	36	54	25	29
Дихателни органи и гръден кош	**484**	**431**	**71**	**426**	**367**	**59**
в т.ч.: ларинкс	131	126	5	118	114	4
трахея, бронхи и бял дроб	310	246	64	273	219	54
Кости и ставни хрущяли	**26**	**21**	**5**	**28**	**23**	**5**
Меланом и други злокачествени новообразувания на кожата	**1 901**	**1 226**	**678**	**1 758**	**1 136**	**622**
в т.ч.: злокач. меланом на кожата	106	52	54	115	59	56
Мезотелиални и меки тъкани	**70**	**42**	**28**	**61**	**39**	**22**
Млечна жлеза	**1 177**	**7**	**1 170**	**1 177**	**7**	**1 170**
Женски полови органи	**1 157**	**-**	**1 157**	**1 144**	**-**	**1 144**
в т.ч.: шийка на матката	487	-	487	482	-	482
тяло на матката	416	-	416	414	-	414
с неуточнена локализация на матката	2	-	2	1	-	1
яйчник	190	-	190	184	-	184
Мъжки полови органи	**545**	**545**	**-**	**539**	**539**	**-**
в т.ч.: простата	423	423	-	413	413	-
Пикочна система	**485**	**354**	**131**	**491**	**358**	**133**
в т.ч.: пикочен мехур	329	261	68	328	258	70
Око, главен мозък и други части на централната нервна система	**68**	**44**	**24**	**72**	**46**	**26**
в т.ч.: око и неговите придадъци	6	4	2	5	3	2
главен мозък	54	40	14	60	43	17
Щитовидна и др. ендокринни жлези	**189**	**43**	**146**	**190**	**45**	**145**
в т.ч.:щитовидна жлеза	179	36	143	181	38	143
Неточно определени, вторични и неуточнени локализации	**121**	**87**	**34**	**121**	**90**	**31**
Лимфна, кръвотворна и сродните им тъкани	**234**	**171**	**63**	**200**	**151**	**49**
в т.ч.: болест на Hodgkin	57	35	22	55	34	21
нехочкинов лимфом	41	33	8	24	19	5
левкемия	88	66	22	75	63	12
лимфоидна левкемия	54	44	10	51	42	9
миелоидна левкемия	23	21	2	22	20	2
Самостоятелни (първични) множествени локализации	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**
Новообразувания ин ситу	**217**	**2**	**215**	**212**	**-**	**212**

Фиг. 15 Регистрирани злокачествени заболявания в област Шумен(брой) от 2014 до 2022 г.

1.5.4. ПСИХИЧНИ ЗАБОЛЯВАНИЯ

Броят на психично болните, преминали през стационара на психиатричните заведения в област Шумен (ДПБ-с. Царев брод и „МБАЛ-Велики Преслав“ ЕООД), в края на 2022 г. е 1 112 или 741,2 на 100 000 (7,4‰) от населението на област Шумен и продължава да бележи увеличение със 7% спрямо предходната година. Голямата разлика на 100 хиляди идва от факта, че населението на област Шумен е намаляло с близо 20 хил. души:

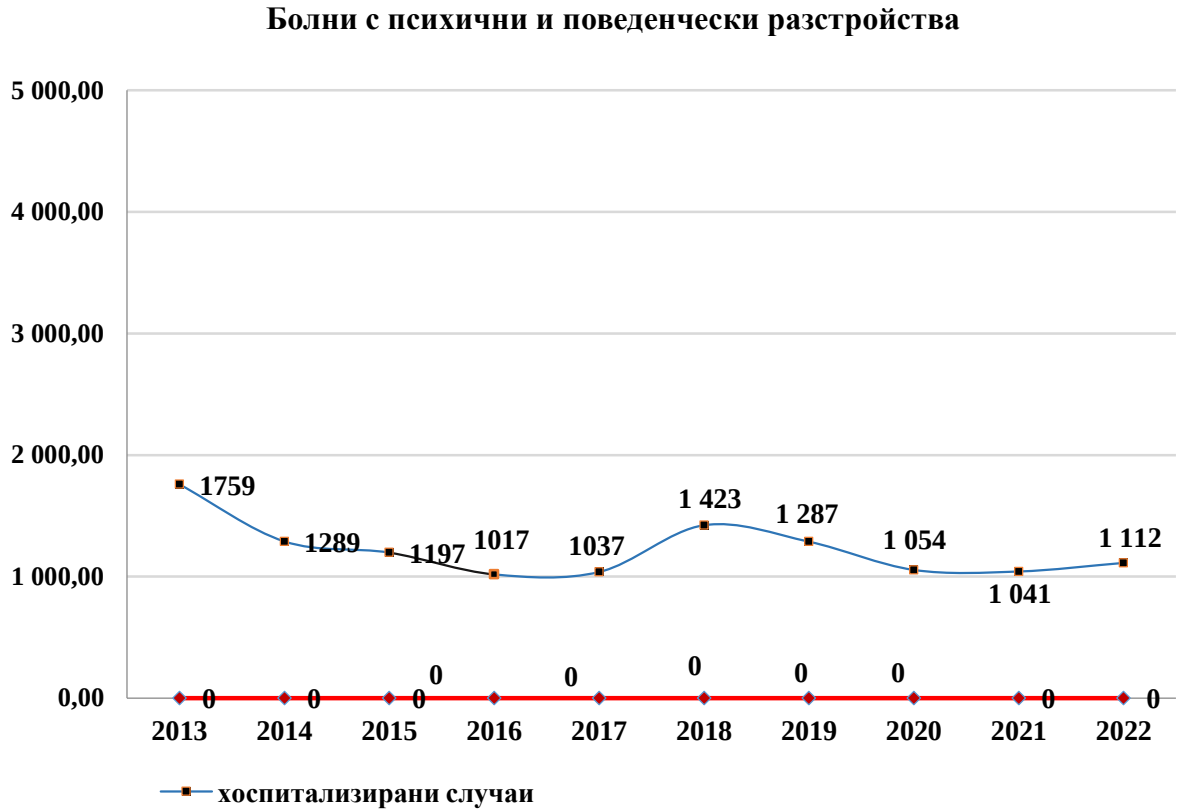
- 2021 г. – 1 041 психично болни или 614,4 на 100 000 от населението;
- 2020 г. – 1 107 психично болни или 644,4 на 100 000 от населението;
- 2019 г. – 1 129 психично болни или 655,4 на 100 000 от населението;
- 2018 г. – 1 080 психично болни или 626,6 на 100 000 от населението;
- 2017 г. – 1 037 психично болни или 599,5 на 100 000 от населението;
- 2016 г. – 1 017 психично болни или 582,9 на 100 000 от населението;
- 2015 г. – 1 197 психично болни или 681,2 на 100 000 от населението;
- 2014 г. – 1 289 психично болни или 728,6 на 100 000 от населението;
- 2013 г. – 1 759 психично болни или 987,9 на 100 000 от населението.

Най-голям е броят на пациентите от областта с шизофрения, шизотипни и налуднични разстройства (F20-F29) с относителен дял 40% от всички психични заболявания 440 бр. или 293,4 в т.ч. 407 или 272,0 шизофрения (F20) на 100 000 от населението;

- разстройства на настроението (афективни разстройства F30-F39) : 266 бр. или 177,8 на 100 000 население;
- биполярно афективно разтройство (F31): 129 бр. или 86,2 на 100 000 население;

В структурата на заболяванията на през 2022 г. са най-много случаите на Шизофрения, леко увеличение в сравнение с 37 бр. (403 бр. за 2021 г.), следвани от Разстройства на настроението (афективни разстройства) 266 бр. към 246 бр. за 2021 г., Биполярно афективно разтройство – 129 бр., към 120 бр. за 2021 г.

Следва да се има предвид, че тъй като психичните разстройства относително рядко довеждат до бърза смърт, това често е причина за пренебрегване на тяхната висока социална цена. Освен измеримите икономически загуби, психическите разстройства влошават качеството на човешкия живот.

Фиг. 16 Хоспитализирани болни с психични и поведенчески разстройства (брой)

1.5.5 ИНВАЛИДНОСТ

По данни на РКМЕ-Шумен към РЗИ-Шумен през 2022 г. в област Шумен броят на първично освидетелстваните лица е 3 112, от които над 16 г. 2 905 лица и под 16 г. – 206.

Над 16-годишна възраст, на които е призната трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане е 2 905 или 19,4 на 1 000 души от населението над 16 години. Увеличението е близо 50% спрямо предходната 2021 г.

- 2 905 (19,4) на 1 000 души население;
- 1 513 (8,8) на 1 000 души население;
- 1 441 (9,9) на 1 000 души население

Под 16-годишна възраст, на които е призната трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане е 206 или 8,9 на 1 000 души от населението под 16 години. Увеличението е близо 72% спрямо предходната 2021 г.

- 207 (8,9) на 1 000 души население до 16 г.;

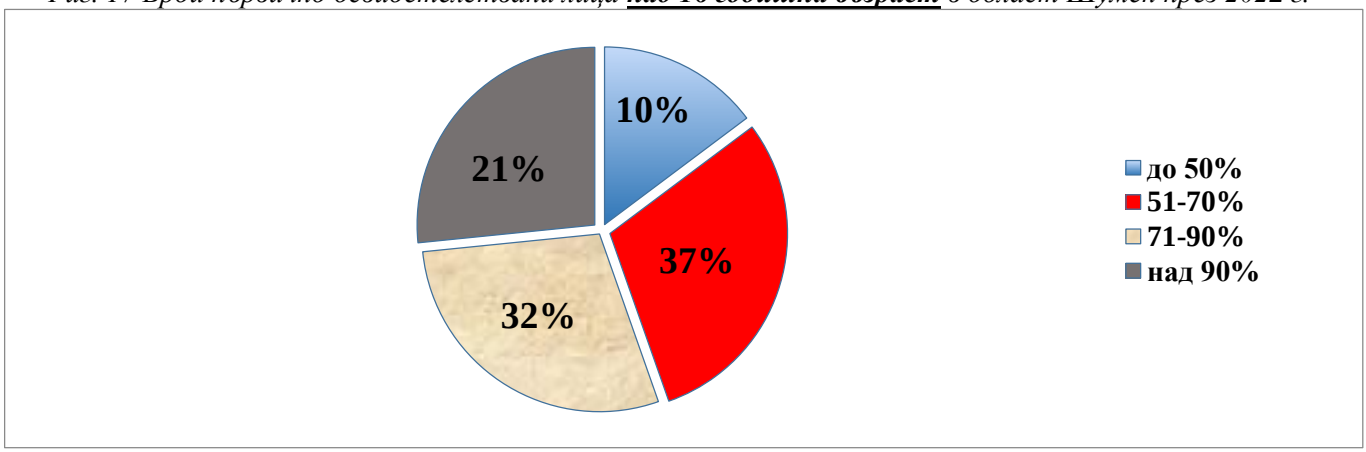
*Таб. 24 Брой първично освидетелствани лица **над 16 годишна възраст** в област Шумен*

Наименование на болестите по МКБ-10	над 90 % с ЧП	над 90 % без ЧП	71-90 %	50-70 %	до 50 %	общо
Общо за 2020 г. I-XIX клас	**217**	**217**	**434**	**428**	**217**	**1 513**
Общо за 2021 г. I-XIX клас	**208**	**162**	**342**	**354**	**201**	**1 267**
Общо за 2022 г. I-XIX клас	**278**	**332**	**926**	**1 085**	**284**	**2 905**

*Таб. 25 Относителен дял на първично освидетелстваните лица **над 16 годишна възраст** в област Шумен*

Наименование на болестите по МКБ-10	над 90% с ЧП	над 90% без ЧП	71-90%	50-70%	до 50%	общо
Общо за 2020 г. I-XIX клас	**14,3**	**14,3**	**28,7**	**28,3**	**14,3**	**100**
Общо за 2021 г. I-XIX клас	**16,4**	**12,8**	**27,0**	**27,9**	**15,9**	**100**
Общо за 2022 г. I-XIX клас	**9,6**	**11,4**	**31,9**	**37,3**	**9,8**	**100**

*Фиг. 17 Брой първично освидетелствани лица **над 16 годишна възраст** в област Шумен през 2022 г.*

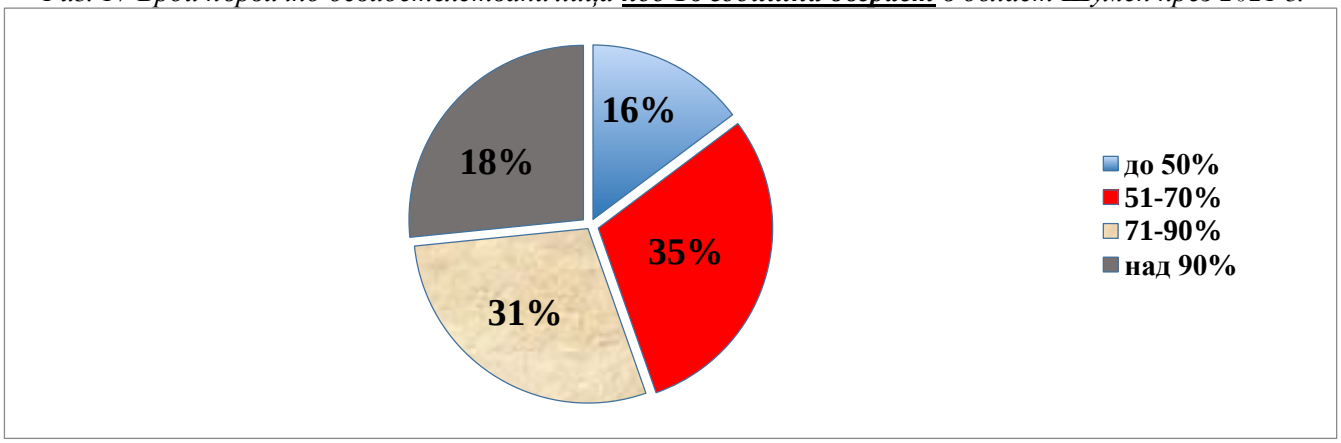
*Таб. 26 Брой първично освидетелствани лица **под 16 годишна възраст** в област Шумен*

Наименование на болестите по МКБ-10	над 90 % с ЧП	над 90 % без ЧП	71-90 %	50-70 %	до 50 %	общо
Общо за 2020 г. I-XIX клас	**10**	**-**	**21**	**11**	**12**	**54**
Общо за 2021 г. I-XIX клас	**10**	**-**	**18**	**15**	**14**	**57**
Общо за 2022 г. I-XIX клас	**30**	**7**	**65**	**72**	**33**	**207**

*Таб. 27 Относителен дял на първично освидетелстваните лица **под 16 годишна възраст** в област Шумен*

Наименование на болестите по МКБ-10	над 90 % с ЧП	над 90 % без ЧП	71-90 %	50-70 %	до 50 %	общо
Общо за 2020 г. I-XIX клас	**18,5**	**0,00**	**38,9**	**20,4**	**22,2**	**100**
Общо за 2021 г. I-XIX клас	**17,5**	**0,00**	**31,6**	**26,3**	**24,6**	**100**
Общо за 2022 г. I-XIX клас	**14,5**	**3,4**	**31,4**	**34,8**	**15,9**	**100**

*Фиг. 17 Брой първично освидетелствани лица **под 16 годишна възраст** в област Шумен през 2021 г.*

1.6. ХОСПИТАЛИЗИРАНА ЗАБОЛЕВАЕМОСТ

Всичко хоспитализираните случаи (изписани и умрели) през стационарите на лечебните заведения за болнична помощ от област Шумен през 2022 г. са 28 426 или 18 947,8 бр. на 100 000 души от населението или това е увеличение на хоспитализациите с 36% сравнение с предходната 2021 година, за сравнение:

- през 2022 г. са 28 426 или 189,5‰ на 100 000 души население
- през 2021 г. са 20 984 или 122,9‰ на 100 000 души население;
- през 2020 г. са 26 826 или 155,9‰ на 100 000 души население;
- през 2019 г. са 32 939 или 191,1‰ на 100 000 души население;
- през 2018 г. са 31 859 или 184,5‰ на 100 000 души население;

- през 2017 г. са 34 731 или 182,6‰ на 100 000 души население;
- през 2016 г. са 32 234 или 184,1‰ на 100 000 души население;
- през 2015 г. са 35 177 или 199,5‰ на 100 000 души население;
- през 2014 г. са 36 627 или 206,4‰ на 100 000 души население.

При показател за страната – 2 197 743 или 339,5‰ на 100 000 население. За 2021 г. – 2 013 020 или 292,7‰ на 100 000 души население.

В структурата на хоспитализираните случаи по класове болести водещи места заемат:

- **на първо място**: (I00-J99) Клас IX Болести на органите на кръвообращението – 4 515 бр. или 16% от всички хоспитализации;
- **на второ място**: (J00-J99) Клас X Болести на дихателната система – 2 433 бр. или 9% от всички хоспитализации;
- **на трето място**: (K00-K93) Клас XI Болести на храносмилателната система – 2 120 бр. или 8% от всички хоспитализации.

При ***децата до 17-годишна възраст*** водещи са хоспитализираните поради:

- **на първо място:** (A00-B99) Клас I Някои инфекциозни и паразитни болести – 2 612 бр. или 51% от всички хоспитализации на деца;
- **на второ място:** (J00-J99) Клас X Болести на дихателната система – 1 033 бр. или 20% от всички хоспитализации на деца;
- **на трето място:** (S00-T98) Клас XIX Травми, отравяния и някои други последици от външни причинители – 545 бр. или 11% от всички хоспитализации на деца.

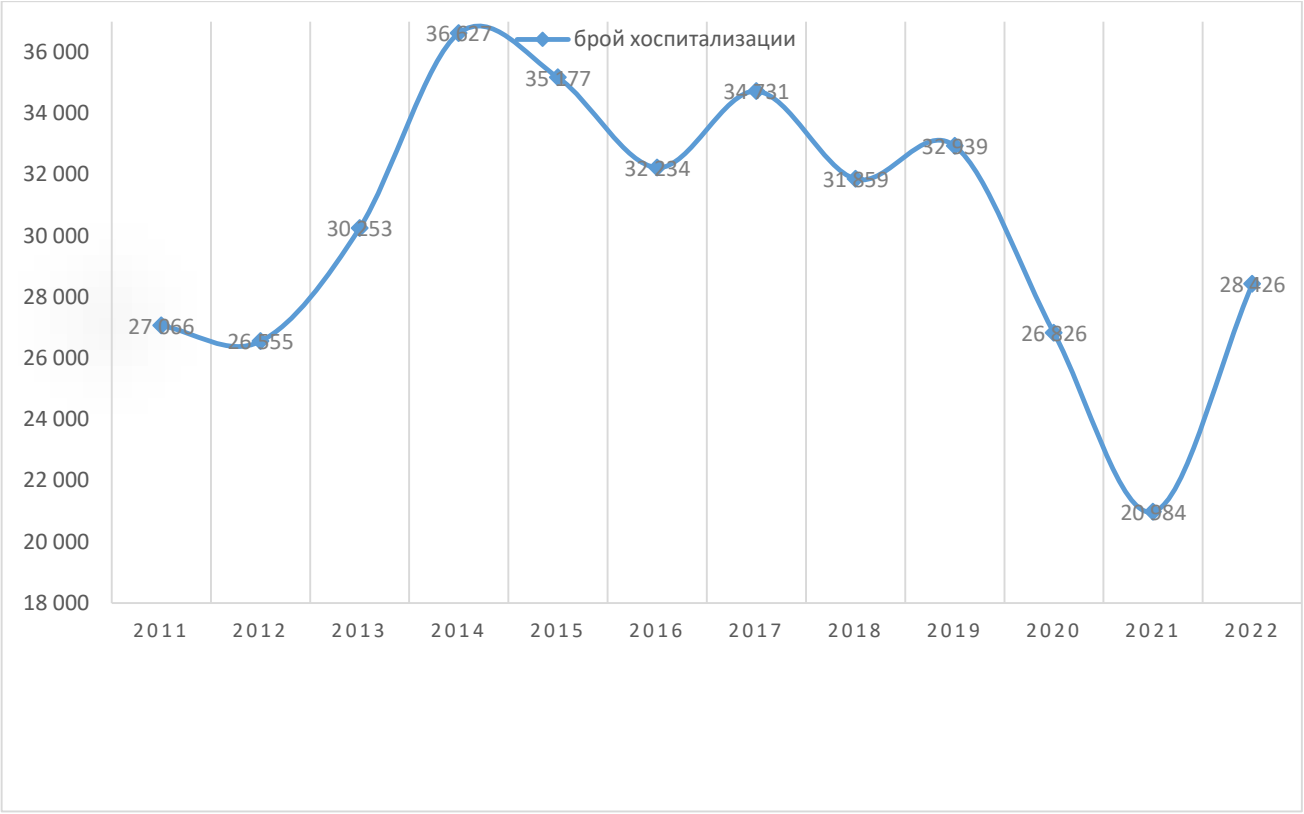
Сравнително високият относителен дял на хоспитализираните случаи при децата по повод Фактори, влияещи върху здравното състояние на населението и контакта със здравните служби, е резултат от отчитането на здравите живородени деца към този клас.

Сред ***лицата на възраст 18-64 години*** най-голям е делът на хоспитализираните поради Бременност, раждане и после родов период; Болести на костно-мускулната система и на съединителната тъкан; Болести на органите на кръвообращението; Психични и поведенчески разстройства; Болести на храносмилателната система; Болести на пикочо-половата система и на дихателната система.

В структурата на ***хоспитализираните болни над 65-годишна възраст*** водещи са болестите на органите на кръвообращението, дихателната система, храносмилателната система и новообразуванията.

Сравнително висок е относителният дял на хоспитализираните случаи на лицата в тези възрастови групи по повод Фактори, влияещи върху здравното състояние на населението и контакта със здравните служби, в резултат на отчитането на пациенти с курс радиотерапия (поддържащ) и химиотерапия по повод на новообразувание към този клас.

Преминалите през стационарите на лечебните заведения за болнична помощ от област Шумен болни за 2018 година са 31 859, за 2019 г. са 32 939, за 2020 г. са 26 826, за 2021 г. са 20 984, а през 2022 г. техният брой е 28 426.

Фиг. 18 Хоспитализирана заболеваемост в ЛЗБП в област Шумен за периода 2011-2022 г.

Таб. 28 Хоспитализирана заболеваемост през 2022 г.

Наименование на болестите по МКБ-10	В многопрофилни болници за активно лечение		Общо в ЛЗБП в област Шумен	
	Изписани и умрели болни	На 10 000 души от населението	Изписани и умрели болни	На 10 000 души от населението
Общо I-XIX клас	**18 328**	**1 221,7**	**28 426**	**1 894,8**
Клас I Някои инфекциозни и паразитни болести	223	14,9	227	15,1
Клас II Новообразувания	480	32,0	1 560	104,0
Клас III Болести на кръвта, кръвотворните органи и отделни нарушения, вкл. имунния механизъм	218	14,5	218	14,5
Клас IV Болести на ендокринната система, разстройства на храненето и на обмяната на веществата	184	12,3	186	12,4
Клас V Психични и поведенчески разстройства	336	22,4	1 113	74,2
Клас VI Болести на нервната система	542	36,1	542	36,1
Клас VII Болести на окото и придатъците му	647	43,1	647	43,1
Клас VIII Болести на ухото и мастоидния израстък	304	20,3	304	20,3
Клас IX Болести на органите на кръвообращението	2 099	139,9	4 515	301,0
Клас X Болести на дихателната система	2 433	162,2	2 433	162,2
Клас XI Болести на храносмилателната система	1 296	86,4	2 120	141,3
Клас XII Болести на кожата и подкожната тъкан	635	42,3	648	43,2
Клас XIII Болести на костно-мускулната система и на съединителната тъкан	1 362	90,8	1 362	90,8
Клас XIV Болести на пикочо-половата система	877	58,5	1 080	72,0
Клас XV Бременност, раждане и послеродов период	1 367	91,1	1 367	91,1
Клас XVI Някои състояния, възникващи през перинаталния период	344	22,9	344	22,9
Клас XVII Вродени аномалии (пороци на развитието), деформации и хромозомни аберации	11	0,7	14	0,9

Клас XVIII Симптоми, признаци и отклонения от нормата, открити при клинични и лабораторни изследвания, некласифицирани другаде	174	11,6	180	12,0
Клас XIX Травми, отравяния и някои други последици от въздействието на външни причини	1 635	109,0	1 700	113,3
Клас XIX Фактори, влияещи в/у здравното състояние на населението	1 565	104,3	6 270	417,9
Клас XXII Кодове за специални цели, в т.ч.:	1 596	106,4	1 416	106,4
COVID-19, идентифициран вирус U07.1, U07.2	1 596	106,4	1 416	106,4

Таб. 28 Хоспитализирана заболеваемост през 2021 г.

Наименование на болестите по МКБ-10	**В многопрофилни болници за активно лечение**		**Общо в ЛЗБП в област Шумен**	
	Изписани и умрели болни	**На 10 000 души от населението**	**Изписани и умрели болни**	**На 10 000 души от населението**
Общо I-XIX клас	**16 255**	**952,8**	**20 984**	**1 230,0**
Клас I Някои инфекциозни и паразитни болести	128	7,5	134	7,9
Клас II Новообразувания	461	27,0	1 440	84,4
Клас III Болести на кръвта, кръвотворните органи и отделни нарушения, вкл. имунния механизъм	193	11,3	193	11,3
Клас IV Болести на ендокринната система, разстройства на храненето и на обмяната на веществата	106	6,2	107	6,3
Клас V Психични и поведенчески разстройства	318	18,6	1 042	61,1
Клас VI Болести на нервната система	341	20,0	341	20,0
Клас VII Болести на окото и придатъците му	528	30,9	528	30,9
Клас VIII Болести на ухото и мастоидния израстък	181	10,6	181	10,6
Клас IX Болести на органите на кръвообращението	1 680	98,5	3 603	211,2
Клас X Болести на дихателната система	1 523	89,3	1 524	89,3
Клас XI Болести на храносмилателната система	1 227	71,9	1 870	109,6
Клас XII Болести на кожата и подкожната тъкан	510	29,9	525	30,8
Клас XIII Болести на костно-мускулната система и на съединителната тъкан	827	48,5	827	48,5
Клас XIV Болести на пикочо-половата система	784	46,0	1 035	60,7
Клас XV Бременност, раждане и послеродов период	1 400	82,1	1 400	82,1
Клас XVI Някои състояния, възникващи през перинаталния период	355	20,8	355	20,8
Клас XVII Вродени аномалии (пороци на развитието), деформации и хромозомни аберации	15	0,9	15	0,9
Клас XVIII Симптоми, признаци и отклонения от нормата, открити при клинични и лабораторни изследвания, некласифицирани другаде	198	11,6	201	11,8
Клас XIX Травми, отравяния и някои други последици от въздействието на външни причини	1 490	87,3	1 550	90,9
Клас XXII Кодове за специални цели, в т.ч.	3 990	233,9	4 113	241,1
COVID-19, идентифициран вирус U07.1, U07.2	3 990	233,9	4 113	241,1

Таб. 29 Хоспитализирана заболеваемост през 2020 г.

Наименование на болестите по МКБ-10	**В многопрофилни болници за активно лечение**		**Общо в ЛЗБП в област Шумен**	
	Изписани и умрели болни	**На 10 000 души от населението**	**Изписани и умрели болни**	**На 10 000 души от населението**
Общо I-XIX клас	**20 026**	**1 164,2**	**26 826**	**1 562,0**
Клас I Някои инфекциозни и паразитни болести	259	15,1	267	15,5
Клас II Новообразувания	477	27,7	1 451	84,4

Клас III Болести на кръвта, кръвотворните органи и отделни нарушения, вкл. имунния механизъм	230	13,4	230	13,4
Клас IV Болести на ендокринната система, разстройства на храненето и на обмяната на веществата	121	7,0	122	7,1
Клас V Психични и поведенчески разстройства	342	19,9	1 058	61,5
Клас VI Болести на нервната система	499	29,0	499	29,0
Клас VII Болести на окото и придатъците му	525	30,5	525	30,5
Клас VIII Болести на ухото и мастоидния израстък	262	15,2	262	15,2
Клас IX Болести на органите на кръвообращението	2 360	137,2	3 838	223,1
Клас X Болести на дихателната система	2 471	143,6	2 472	143,7
Клас XI Болести на храносмилателната система	1 518	88,2	1 924	111,8
Клас XII Болести на кожата и подкожната тъкан	585	34,0	595	34,6
Клас XIII Болести на костно-мускулната система и на съединителната тъкан	1 503	87,4	1 503	87,4
Клас XIV Болести на пикочо-половата система	876	50,9	1 157	67,3
Клас XV Бременност, раждане и послеродов период	1 477	85,9	1 477	85,9
Клас XVI Някои състояния, възникващи през перинаталния период	396	23,0	396	23,0
Клас XVII Вродени аномалии (пороци на развитието), деформации и хромозомни аберации	15	0,8	16	0,9
Клас XVIII Симптоми, признаци и отклонения от нормата, открити при клинични и лабораторни изследвания, некласифицирани другаде	254	14,8	262	15,2
Клас XIX Травми, отравяния и някои други последици от въздействието на външни причини	1 490	86,7	1 566	91,0

От всичко хоспитализираните 22 358 случаи през 2022 година, от тях 16 763 души, или 75% са лекувани в многопрофилните болници за активно лечение (за сравнение през 2021 г. – 77%, 2020 – 75%, 2019 г. – 72,9%, 2018 г. – 72,9%, през 2017 г. –67,0%, през 2016 г. –73,2%, през 2015 г. –74,1%, през 2014 г. – 73,6%).

При анализиране на хоспитализираната заболеваемост в областта се очертават следните тенденции:

- В хоспитализираната заболеваемост 1 894,8 на 10 000 души от населението се наблюдава увеличение през последната година при 1 230,0 през 2021 г. и 1 562,0 през 2020 г., при показател за страната – 2 839,3 за 2021 г. и 3 399,4 на 10 000 население през 2022 г.
- 60% от всички хоспитализации са в „МБАЛ-Шумен“ АД и 4% в „МБАЛ-Велики Преслав“ ЕООД.
- Водещо място в хоспитализираната заболеваемост в ЛЗБП за 2022 г. са:

- на първо място: (I00-J99) Клас IX Болести на органите на кръвообращението – 4 515 бр. или 16% от всички хоспитализации;

- на второ място: (J00-J99) Клас X Болести на дихателната система – 2 433 бр. или 9% от всички хоспитализации;

– **на трето място**: (K00-K93) Клас XI Болести на храносмилателната система – 2 120 бр. или 8% от всички хоспитализации.

- Относителният дял на болестите по видове класове през последните години се запазва относително постоянен.

Трябва да се отбележи, че въведените клинични пътеки като форма на финансиране на болничната помощ от НЗОК, значително променят структурата на хоспитализираната заболеваемост, особено по определени класове болести и отделни диагнози.

Това води до изкривяване на статистическата информация и затруднява качественият анализ на заболеваемостта по причини за хоспитализация, както и прогнозирането на трайни тенденции в развитието на здравните потребности от болнична помощ.

1.7. АПТЕЧНА МРЕЖА НА ОБЛАСТ ШУМЕН

АПТЕКИ	АПТЕКИ, СКЛЮЧИЛИ ДОГОВОР С РЗОК-ШУМЕН бр.	АПТЕКИ БЕЗ ДОГОВОР С РЗОК бр.	АПЕТЕКИ КЪМ ЛЗБП	АПТЕКИ ОБЩО бр.
Велики Преслав	2		1	3
Венец	1	1		2
Върбица	2	1		3
Каспичан	2	1		3
Нови пазар	4	1		5
Смядово	1			1
Шумен	30	4	2	36
Каолиново	1	1		2
Хитрино		1		1
Никола Козлево		1		1
ОБЩО АПТЕКИ В ОБЛАСТ ШУМЕН	**43**	**11**	**3**	**57**

Таб. 31 Брой аптеки в област Шумен за 2022 г.

Осигуреност с аптеки на територията на област Шумен - на 2 625 жители в област Шумен се пада средно по 1 аптека. Осигуреността с аптеки по общини е следното:

- Община Велики Преслав: на 3 389 жители средно по 1 аптека;
- Община Венец: на 3 028 жители средно по 1 аптека;
- Община Върбица: на 2 545 жители средно по 1 аптека;
- Община Каспичан: на 2 083 жители средно по 1 аптека;
- Община Нови пазар: на 2 897 жители средно по 1 аптека;
- Община Смядово: на 5 459 жители средно по 1 аптека;
- Община Шумен: на 2 170 жители средно по 1 аптека;
- Община Каолиново: на 5 279 жители средно по 1 аптека;
- Община Хитрино: на 5 738 жители средно по 1 аптека;
- Община Никола Козлево: 5 268 жители средно по 1 аптека.

1.8. РИСКОВИ ФАКТОРИ, ВЛИЯЕЩИ ВЪРХУ ЗДРАВЕТО НА НАСЕЛЕНИЕТО В ОБЛАСТ ШУМЕН

1.8.1. НАЧИН НА ЖИВОТ

Основна част от причините за умиранията и влошеното здраве на населението се коренят в нездравословния начин на живот (48% – 52%). В тази група се включват основни поведенчески фактори, психологически и социални фактори. В рисковата констелация на населението у нас съществено значение имат следните фактори, свързани със стила и начина на живот:

• Тютюнопушенето е причина за рак на белия дроб, редица други онкологични заболявания, хронични заболявания на белия дроб и на сърдечно-съдовата система и има доказана причинна връзка с атеросклерозата.

• Нездравословното хранене е рисков фактор за възникване на редица заболявания – ИБС, МСБ, диабет, затлъстяване, артериална хипертония, онкологични заболявания и други. Важно значение има повишената консумация на сол, на животински мазнини и въглехидрати, намалената консумация на пресни плодове и зеленчуци.

• Злоупотребата с алкохол е рисков фактор за артериална хипертония, мозъчен инсулт, рак на устната кухина, фаринкса, ларинкса, хранопровода, инциденти и травми, чернодробна цироза; може да увреди половата функция, нервната система и др.

• Злоупотребата с наркотици е сериозен рисков фактор с тежки последици за индивида, семейството и обществото, която влошава качеството на живота и води до преждевременна смърт (инфекции, СПИН, хепатит, предозиране), деформирани семейни отношения и хроничен стрес за

членовете на семейството, престъпност, понижаване на интелектуалния потенциал, увреждане на генетичния фонд.

- Ниската физическа активност увеличава риска от възникване на сърдечно-съдови заболявания (артериална хипертония, исхемична болест на сърцето, мозъчно-съдова болест), диабет, затлъстяване, различни локализации на рак.
- Психосоциалният стрес повишава значително риска от възникване на артериална хипертония, атеросклероза, миокардни увреждания, внезапна сърдечна смърт, диабет, астма и редица психосоматични заболявания.

Обезпокояващ е фактът, че броят на подрастващите, изложени на изброените по-горе рискови фактори нараства.

1.8.2. ИКОНОМИЧЕСКИ И СОЦИАЛНИ ФАКТОРИ

Състоянието на здравето в голяма степен предопределя възможностите за социална и трудова активност. От друга страна, здравето на населението е под влияние на всички многочислени аспекти на достигнатото качество на живот, вкл. размер на доходите, ниво на образование, качество на околната среда, жилищни условия, условия на труд, социално обслужване и т.н.

Динамиката в развитието на демографските процеси и измененията в структурите на населението през последните десетилетия оказват силно влияние върху основните системи на обществото: икономическата, образователната, здравноосигурителната и системата за социална защита.

Текущата демографска ситуация в област Шумен се характеризира с продължаващо намаляване и застаряване на населението. Тенденцията на застаряване на населението води до промени и в неговата основна възрастова структура. През 2022 г. горните граници за трудоспособна възраст са до навършването на 62 години за жените и 64 години и 6 месец за мъжете.

По данни на НСИ през 2022 г. в областта безработните лица между 15 г. и 64 г. са 11 500, а коефициентът на безработица е 13,9. В сравнение с 2022 г. безработните лица в областта между 15 г. и 64 г. са били 11 600 хил., а коефициентът на безработица е 14,2;

През 2020 г. безработните лица в областта между 15 г. и 64 г. са 9 400 хил., а коефициентът на безработица е 11,3;

За страната коефициентът на безработица е 4,3 през 2022 г.; 5,3 през 2021 г.; 5,1 през 2020 г.;

1.9. СЪСТОЯНИЕ НА СИСТЕМАТА ЗА МЕДИЦИНСКА ПОМОЩ

1.9.1. ПЪРВИЧНА ИЗВЪНБОЛНИЧНА МЕДИЦИНСКА ПОМОЩ

В края на 2022 г. в РЗИ-Шумен са регистрирани 78 лечебни заведения за **първична извънболнична медицинска** помощ, от които 74 индивидуални практики за първична медицинска помощ и 4 групови практики за първична медицинска помощ. Броят на общопрактикуващите лекари, работещи на основен трудов договор в тях е 87.

Регистрираните практики за първична дентална помощ са 109, от които 98 са индивидуални практики и 11 са групови. Броят на работещите на основен трудов договор в тях лекари по дентална медицина е 109, като е налице дисбаланс по отношение на тяхното разпределение (над 95% в градовете).

Налице е дисбаланс по отношение на тяхното разпределение:

Таб. 32 Лечебни заведения за първична медицинска помощ в област Шумен

Видове ЛЗ	2020	2021	2022
АПМП - ИП	86	74	74
АПДП - ИП	98	99	98
АПМП - ГП	4	4	4
АПДП - ГП	11	11	11

Осигуреността на 10 000 души от населението е 5,8 ОПЛ за област Шумен.

Продължава да се запазва се тенденцията за трайно незаети селски практики, което създава проблеми в качеството на обслужване на населението.

Изводи:

- През последните години намалява осигуреността на населението от област Шумен с медицински персонал. Наблюдава се намаляване броя на работещите като общопрактикуващи лекари основно в селата на областта, намиращи се в неблагоприятни райони с възрастно и смесено население. Населението на незаетите практики се обслужва от практиките в съседните населени места. Напускането на общопрактикуващи лекари в отдалечените селски райони води до затруднен достъп на населението до първична медицинска помощ.
- Регистрираните лечебни заведения за първична извънболнична медицинска помощ се задържат на постоянно ниво. Продължава да преобладава индивидуалната практика като форма на организация на работа – 92% от работещите в тях, при 8% - в групови практики.
- Регионалното разпределение на регистрираните лечебни заведения е неравномерно.
- Над половината от регистрираните практики за първичната извънболнична помощ са регистрирани в община Шумен. В същото време в тази община живее 52 % от населението на областта.
- Въпреки че пациентите от населените места, включени в незаетите практики, имат избран личен лекар в друго населено място, възникват затруднения при достъпа на пациентите до първична медицинска помощ.
- В селските райони обикновено един ОПЛ обслужва по график пациенти от няколко села. Поради това много често обслужването на тези пациенти реално се осъществява от медицински фелдшери или медицински сестри, което пряко се отразява на качеството на диагностично-лечебния процес. Тревожно е състоянието в някои селски райони, където поради липса на ОПЛ в населените места, пациентите са избрали личен лекар от съседна или отдалечена лекарска практика или от града, което създава проблеми с обслужването, лишавайки пациентите от своевременен достъп до специализирана медицинска помощ и евентуално болнично лечение.

1.9.2. СПЕЦИАЛИЗИРАНА ИЗВЪНБОЛНИЧНА МЕДИЦИНСКА ПОМОЩ

На територията на област Шумен в **специализирана извънболничната медицинска** помощ работят 113 лекари, като от тях 60% лекари са на основен трудов договор.

Табл. 33 Лечебни заведения за специализирана медицинска помощ в област Шумен

Видове ЛЗ	**2020**	**2021**	**2022**
АСМП-ИП	102	101	101
АСДП-ИП	-	-	-
АСМП- ГП	7	7	7
АСДП-ГП	-	-	-
МЦ	12	12	11
МДЦ	-	-	-
ДЦ	1	1	1
ДКЦ	1	1	1
МДЛ	5	5	3
МТЛ	21	21	22
Диализен център	1	1	1

***Забележка**: Данните са взети от водения в РЗИ-Шумен регистър на ЛЗ за извънболнична помощ.*

Табл. 34 Консултативно-амбулаторна дейност през 2022 година

Видове специалности	Посещения в амбулаторията				Посещения по домовете
	Всичко	в това число			
		Деца до 17 години	Профи-лактични прегледи	от тях: Деца до 17 г.	
Лекари	**343 796**	**45 432**	**45 436**	**6 848**	**1 466**
в т.ч.: Вътрешни болести	2 380				
Гастроентерология	13 112	119			
Ендокринология и болести на обмяната	18 665	490	67		10

Кардиология	58 412	48	3 895		124
Ревматология	3 201	28			
Пневмология и фтизиатрия	6 615	14	192		
Нефрология	1 501	5			
Клинична хематология	4 342	73	72		1
Клинична алергология	2 143	1 327			
Педиатрия	24 540	24 529	6 305	5 354	1 077
Хирургия	15 778	2 481	2 798	46	35
Ортопедия и травматология	24 242	884	3 200	195	51
Урология	3 584	104	10		
Неврохирургия					
Акушерство и гинекология	45 831	991	12 896	268	
Инфекциозни болести	5 842				
Уши-носно-гърлени болести	22 318	4 478	2 768	32	13
Очни болести	35 794	5 911	7 076	947	10
Психиатрия	8 522	212	821	3	34
Нервни болести	33 002	682	4 501	3	103
Кожни и венерически болести	8 076	2 349	19		7
Физикална и рехабилитационна медицина	4 138	326			
Други	1 758	381	816		1

Табл. 35 Консултативно-амбулаторна дейност през 2021 година

Видове специалности	Посещения в амбулаторията				Посещения по домовете
	Всичко	в това число			
		Деца до 17 години	Профи-лактични прегледи	от тях: Деца до 17 г.	
Лекари	**345 340**	**40 889**	**34 107**	**2 226**	**2 100**
в т.ч.: Вътрешни болести	1 285				
Гастроентерология	13 541	64			2
Ендокринология и болести на обмяната	19 872	154	168		9
Кардиология	61 942	20	1 946		287
Ревматология	2 845	16			
Пневмология и фтизиатрия	12 645	1 022			46
Нефрология	1 634	4			9
Хематология	3 757	60			
Алергология	2 134	980			
Педиатрия	23 555	22 586	1 137	1 137	1 028
Хирургия	12 189	673	2 400	156	96
Ортопедия и травматология	19 971	1 635	3 564	25	14
Урология	5 181	149	2		11
Неврохирургия					
Акушерство и гинекология	42 691	1 018	10 728	115	
Инфекциозни болести	7 559				
Уши-носно-гърлени болести	20 003	4 162	2 774	23	33
Очни болести	39 839	5 534	6 804	724	13
Психиатрия	8 972	365	595	6	34
Нервни болести	29 606	768	3 193	24	514
Кожни и венерически болести	5 679	996	17		4
Физикална и рехабилитационна медицина	8 686	371			
Други	1 754	322	979	16	

Забележка: Данните са взети от годишни отчети на ЛЗ за извънболнична помощ.

Табл. 36 Консултативно-амбулаторна дейност през 2020 година

Видове специалности	Посещения в амбулаторията				Посещения по домовете
	Всичко	в това число			
		Деца до 17 години	Профи-лактични прегледи	от тях: Деца до 17 г.	
Лекари	**319 052**	**48 652**	**26 541**	**1 699**	**1 817**
в т.ч.: Вътрешни болести	992		295		
Гастроентерология	12 937	59			5
Ендокринология и болести на обмяната	17 699	96	1 448		50
Кардиология	60 431	16	107		252
Ревматология	2 106				148
Пневмология и фтизиатрия	7 389	8			39
Нефрология	2 710	32			
Хематология	3 312	51			17
Алергология	5 959	1 229	2 756		
Педиатрия	32 285	30 718	1 188	1 188	658
Хирургия	15 153	1 262	1 978		60
Ортопедия и травматология	13 657	2 140	260	18	15
Урология	5 672	152			
Неврохирургия	61				
Акушерство и гинекология	43 331	651	10 616	93	1
Инфекциозни болести	154	28			
Уши-носно-гърлени болести	14 892	2 756	2 328	30	34
Очни болести	34 550	6 505	353	349	19
Психиатрия	17 911	913	586	21	134
Нервни болести	14 655	212	195		327
Кожни и венерически болести	6 938	1 388	89		57
Физикална и рехабилитационна медицина	5 498	415			1
Други	760	21	342		

Забележка: Данните са взети от годишни отчети на ЛЗ за извънболнична помощ.

Изводи:

- Специализираната извънболнична медицинска помощ в област Шумен се осъществява от 147 лечебни заведения, от които: 1 диагностично-консултативен център, 11 медицински центъра, 101 индивидуални и 7 групови практики на лекари – специалисти, 1 дентален център, 5 МДЛ и 22 МТЛ.
- По отношение на специализираната медицинска помощ в областта, основен проблем е, че специализираните практики са разположени в областния и в три от общинските центрове. В общините Никола Козлево, Смядово, Каспичан, Каолиново и Венец няма регистрирани специализирани практики, което налага населението да пътува, за да получи специализирана медицинска помощ;
- Голям процент около 30% от специалистите, регистрирали специализирани практики нямат договор с РЗОК;
- По отношение на посещенията за консултации в амбулаториите в извънболничната медицинска помощ през 2022 г. се оттича лек спад с 1 544 бр. по-малко прегледи в сравнение през 2021 г. Забелязва се и значителен ръст с 33% или 11 329 бр. повече профилактични прегледи, в т.ч. профилактичните прегледи на децата до 17 г. също бележи ръст с 4 622 бр. повече. Водещи са посещенията при лекарите със специалности „Кардиология“, „Акушерство и гинекология“ и „Очни болести“ (41% от всички посещения). При децата са водещи посещенията при лекарите със специалност „Педиатрия“ (54% от всички посещения).

1.9.3. БОЛНИЧНА МЕДИЦИНСКА ПОМОЩ

Характеристика:

В област Шумен функционират пет лечебните заведения за болнична помощ:

- Областна многопрофилна болница за активно лечение – гр. Шумен („МБАЛ-Шумен“ АД);
- Общинска многопрофилна болница за активно лечение – гр. Велики Преслав. („МБАЛ-Велики Преслав“ ЕООД);
- Държавна психиатрична болница в село Царев брод. (ДПБ-с. Царев брод);
- Специализирана болница за активно лечение по кардиология в град Шумен. („СБАЛК-Мадара“ ЕАД);
- Комплексен онкологичен център в град Шумен. („КОЦ-Шумен“ ЕООД).

Броят на легла в лечебните заведения за болнична помощ намалява за периода 2014 г. (936), 2015 г. (911), 2016 г. (885), 2017 г. (881), 2018 г. (876), 2019 г. (938), 2020 г. (891), 2021 (890) и 850 за 2022 г. броя.

По тези показатели област Шумен е под средните за страната – тенденция, която се запазва през годините.

Таб. 37 Лечебни заведения за болнична помощ към 31.12. в област Шумен

Видове заведения	**2022 г.**		**2021 г.**		**2020 г.**	
	Брой	Легла	Брой	Легла	Брой	Легла
Лечебни заведения за болнична помощ-всичко	**5**	**850**	**5**	**891**	**5**	**891**
Публични лечебни заведения	***4***		***4***		***4***	
Многопрофилни болници	***2***	***455***	***2***	***501***	***2***	***501***
„Многопрофилна болница за активно лечение-Шумен” АД гр. Шумен	1	400	1	426	1	426
„Многопрофилна болница за активно лечение-Велики Преслав” ЕООД гр. В. Преслав	1	55	1	75	1	75
Центрове	***1***	***200***	***1***	***195***	***1***	***195***
„Комплексен онкологичен център-Шумен” ЕООД	1	200	1	195	1	195
Психиатрични болници	***1***	***159***	***1***	***159***	***1***	***159***
ДПБ с. Царев брод	1	159	1	159	1	159
Частни лечебни заведения	***36***	***36***	***36***	***36***	***1***	***36***
„СБАЛК-Мадара” ЕАД гр. Шумен	1	1	1	1	1	36

Таб. 38 Легла в лечебни заведения за болнична помощ и други лечебни заведения за болнична помощ през 2022 г. в област Шумен

Видове легла	Брой легла към 31.12.2022 г.	Осигуреност на 10 000 души от населението	Относи-телен Дял %
ОБЩО	**850**	**56,8**	**100**
За реанимация и интензивно лечение	***22***	***1,2***	***2,6***
За активно лечение	***608***	***40,6***	***71,5***
в т.ч.:Ревматология	15	1,0	2,5
Ендокринология и обмяна на веществата	5	0,3	1,0
Кардиология	53	3,5	8,7
Нефрология	4	0,3	0,7
Гастроентерология	30	2,0	4,9
Хематология	3	0,2	0,5
Хирургия	62	4,1	10,2
Ортопедия и травматология	17	1,1	2,8
Урология	8	0,5	1,3
Онкология	26	1,7	4,3
Гинекология	21	1,4	3,5
Родилни	15	1,0	2,5
Патологична бременност	13	0,9	2,1
Неонатология	20	1,3	3,3
Педиатрия	30	2,0	4,9

Очни болести	5	0,3	0,8
Уши-носно-гърлени болести	10	0,7	1,6
Нервни болести	65	4,3	10,7
Кожни и венерически болести	5	0,3	0,8
Инфекциозни болести	34	2,3	5,6
Пневмология и фтизиатрия	50	3,3	8,2
COVID-19	22	1,5	3,6
Психиатрични легла	**179**	**11,9**	**21,0**
За рехабилитация и дългосрочна грижа	**41**	**2,7**	**4,8**
Места за краткосрочен престой	**31**	**2,1**	**3,6**

Таб. 39 Дейност на стационарите на лечебни заведения за болнична помощ

Видове заведения	Легла (сред. брой)	Постъпили болни	Изписани болни	Умрели	Преминали болни	Леглодни	Използваемост в дни	Използваемост (в %)	Оборот	Среден престой	Леталитет (в %)
2022 година											
ОБЩО	**850**	**28 418**	**27 644**	**778**	**28 800**	**206 088**	**242**	**66%**	**34**	**7,16**	**2,74**
Многопрофилни болници	***455***	***18 324***	***17 686***	***642***	***18 533***	***109 428***	***464***	***64%***	***33***	***7,59***	***1,88***
„МБАЛ-Шумен” АД	400	17 064	16 425	642	17 258	97 270	243	67%	43	5,64	3,76
„МБАЛ-В. Преслав” ЕООД	55	1 260	1 261	0	1 275	12 158	221	61%	23	9,54	0,00
Центрове	***200***	***6 920***	***6 799***	***111***	***6 978***	***50 113***	***251***	***69%***	***35***	***7,18***	***1,61***
„КОЦ-Шумен” ЕООД	200	6 920	6 799	111	6 978	50 113	251	69%	35	7,18	1,61
Психиатрични болници	***159***	***6 920***	***6 799***	***111***	***6 978***	***50 113***	***251***	***69%***	***35***	***7,18***	***1,61***
ДПБ с. Царев брод	159	6 920	6 799	111	6 978	50 113	251	69%	35	7,18	1,61
Частни лечебни заведения	***36***	***2 406***	***2 383***	***23***	***2 409***	***5 799***	***161***	***44%***	***67***	***2,4***	***0,96***
„СБАЛК-Мадара” ЕАД гр. Шумен	36	2 406	2 383	23	2 409	5 799	161	44%	67	2,4	0,96
2021 година											
ОБЩО	**891**	**26 203**	**25 023**	**1 268**	**26 673**	**218 650**	**245**	**67%**	**30**	**8,20**	**4,82**
Многопрофилни болници	***501***	***17 322***	***16 294***	***1 109***	***17 612***	***121 519***	***243***	***66%***	***35***	***6,90***	***6,37***
„МБАЛ-Шумен” АД	426	16 185	15 162	1 108	16 464	110 149	259	71%	39	6,69	6,81
„МБАЛ-В. Преслав” ЕООД	75	1 137	1 132	1	1 148	11 370	207	57%	21	9,90	0,09
Центрове	**195**	**6 235**	**6 138**	**107**	**6 303**	**54 779**	**275**	**75%**	**32**	**8,69**	**1,71**
„КОЦ-Шумен” ЕООД	195	6 235	6 138	107	6 303	54 779	275	75%	32	8,69	1,71
Психиатрични болници	**159**	**730**	**722**	**2**	**836**	**37 498**	**236**	**65%**	**5**	**44,9%**	**0,28**
ДПБ с. Царев брод	159	730	722	2	836	37 498	236	65%	5	44,9%	0,28%
Частни лечебни заведения	**36**	**1 916**	**1 869**	**50**	**1 922**	**4 854**	**135**	**37%**	**53**	**2,53**	**2,61**
„СБАЛК-Мадара” ЕАД гр. Шумен	36	1 916	1 869	50	1 922	4 854	135	37%	53	2,53	2,61
2020 година											
ОБЩО	**891**	**26 875**	**25 986**	**840**	**27 296**	**210 295**	**236**	**64,56**	**31**	**7,70**	**3,13**
Многопрофилни болници	***501***	***18 619***	***17 881***	***655***	***18 826***	***113 007***	***401***	***61,74***	***61***	***6,00***	***3,53***
„МБАЛ-Шумен” АД	426	17 122	16 377	655	17 311	100 739	237	64,76	41	5,82	3,85
„МБАЛ-В. Преслав” ЕООД	75	1 497	1 504	0	1 515	12 268	164	44,69	20	8,10	0,00
Центрове	***195***	***6 096***	***5 959***	***141***	***6 168***	***54 982***	***282***	***77,04***	***32***	***8,91***	***2,31***
„КОЦ-Шумен” ЕООД	195	6 096	5 959	141	6 168	54 982	282	77,04	32	8,91	2,31
Психиатрични болници	***159***	***688***	***714***	***2***	***822***	***38 333***	***241***	***65,87***	***5***	***46,63***	***0,28***
ДПБ с. Царев брод	159	688	714	2	822	38 333	241	65,87	5	46,63	0,28
Частни лечебни заведения	***36***	***1 472***	***1 432***	***42***	***1 480***	***3 973***	***110***	***30,15***	***41***	***2,68***	***2,85***
„СБАЛК-Мадара” ЕАД гр. Шумен	36	1 472	1 432	42	1 480	3 973	110	30,15	41	2,68	2,85

Изводи:

- Броят на леглата в лечебните заведения за болнична помощ (ЛЗБП) е намален с 2,4% в периода 2020 г. – 2022 г. в сравнение с периода 2017 г. – 2019 г. През 2017 г. – 881 бр., 2018 г. – 876 бр., 2019 г. – 938 бр., 2020 г. - 891 бр., 2021 г. – 891, за 2022 г. – 850 броя легла.
- През 2022 г. осигуреността с:
  - легла за активно лечение и интензивно лечение е 40,6 на 10 000 население ;
  - легла за рехабилитация и дългосрочна грижа е 2,7 на 10 000 население;
  - психиатрични легла е 11,9 на 10 000 население;
  - места за краткосрочен престой: брой – 31;
  - **общата осигуреност с легла е 56,8 на 10 000 население;**

Всички показатели са под средните за страната – тенденция, която се запазва през годините. Изключение правят само психиатрични легла с показател 11,9 за област Шумен и среден за страната – 6,1.

- През 2022 година се наблюдава увеличение в броя на постъпилите и на преминалите болни във всички лечебни заведения за болнична помощ. Отчита се увеличение на преминалите болни – 2 127 души по-повече (8%) сравнение с предходната 2021 г. Това се отдава отново на постепенното отслабване на пандемията от COVID-19;
- Използваемостта на леглата през 2022 г. също е с 1% в лечебните заведения за болнична помщ на област Шумен, сравнение с тази през 2021 г.;
- Оборотът на леглата е увеличен в лечебните заведения за болнична помощ спрямо предходната 2021 г.;
- Леталитетът е намален с 2,1% в сравнение с 2021 г., като най-много в „МБАЛ-Шумен“ АД с 3%. Починалите в ЛЗБП са с 63% по-малко от тези през 2021 г.;
- През последните години е налице изтичане на висококвалифициран лекарски персонал от болниците към доболничната помощ и други болници в големите градове на страната поради възможност за формиране на по-високи доходи и по-добра перспектива за кариерно развитие. Това води до необходимост от специалисти от определени специалности за обезпечаване на оптимален работен процес в съответствие с правилата за добра медицинска практика, медицинските стандарти и изискванията по клинични пътеки.

1.9.4. СПЕШНА МЕДИЦИНСКА ПОМОЩ

На територията на област Шумен функционира един спешен център с филиали в седем общини – Шумен, Нови пазар, Велики Преслав, Върбица, Каолиново, Смядово и Венец.

Проблем е липсата на квалификация или недостатъчна квалификация при работещите в ЦСМП. Липсват достатъчно лекари със специалност „Спешна медицина”, а останалите са с други специалности или без специалност. Само 10 лекари на основен трудов договор, работещи в ЦСМП-Шумен имат специалност.

Таб. 40 Дейност на ЦСМП-Шумен

ПОКАЗАТЕЛ	**2022 г.** (брой)	**2021 г.** (брой)	**2020 г.** (брой)
ОБСЛУЖЕНИ ЛИЦА – ОБЩО	**24 265**	**25 709**	**25 603**
1. ПРИ ИЗПЪЛНЕНИ ПОВИКВАНИЯ	***13 212***	***14 507***	***13 346***
в т.ч.: деца до 17 години	609	557	655
ОТ ИЗПЪЛНЕНИТЕ ПОВИКВАНИЯ – ПО ПОВОД НА:			
1. Заболяване	11 886	13 158	11 984
2. Травма	1 186	1 186	1 193
3. Отравяне	60	89	69
4. Раждане	80	74	100
5. Други			0
2. ПРИ АМБУЛАТОРНИ ПРЕГЛЕДИ	***11 053***	***11 202***	***12 257***
в т.ч.: деца до 17 години	1 008	1 097	1 347
ПЕРСОНАЛ – ОБЩ БРОЙ	**212**	**213**	**216**

От тях: - лекари	30	27	31
6. Фелдшери	48	54	53
7. мед. Сестри	50	47	47
8. Акушерки	0	0	0
ТРАНСПОРТНИ СРЕДСТВА – ОБЩ БРОЙ	25	24	19
9. Линейки	7	8	3
10. Реаномобили	13	12	11
11. леки коли	5	4	5

Таб. 41 Дейност на Спешно отделение към „МБАЛ-Шумен“ АД

ПОКАЗАТЕЛ	**2022 г.** (брой)	**2021 г.** (брой)	**2020 г.** (брой)
АМБУЛАТОРНИ ПРЕГЛЕДИ	26 353	22 487	25 664
в т.ч.: деца до 17 години			
НАСОЧЕНИ ЗА ХОСПИТАЛИЗАЦИЯ	10 260	8 236	10 654

Забележка: *Данните са взети от годишните отчети за болнична помощ (СО) и отчетите на ЦСМП.*

Изводи:

- „МБАЛ-Шумен” АД е единственото лечебното заведение за болнична помощ с разкрито Спешно отделение(през 2007 г.);
- Извършените прегледи през 2022 г. в Спешно отделение на „МБАЛ-Шумен“ АД са 26 353, което е с 3 866 бр. (17%) прегледа по-повече в сравнение с 2021 г. Насочените лица за хоспитализация също са повече с 2 024 бр.
- През 2022 г. обслужените лица от ЦСМП-Шумен са със 1 444 бр. по-малко, отколкото през 2021 г. Забелязва се намаление почти във всички повиквания с изключение на ражданията, където са със 6 повече. При амбулаторните прегледи се отчита лек спад в сравнение с 2021 г.

1.9.5. ОСИГУРЕНОСТ НА РЕГИОНАЛНАТА ЗДРАВНА МРЕЖА С ЧОВЕШКИ РЕСУРСИ

Към настоящия момент са вписани 504 лекари. Справките сочат, че лекарското съсловие в първичната извънболнична медицинска помощ застарява и не се заменя с адекватен брой млади лекари, а именно:

- 80 бр. Амбулатории за първична извънболнична медицинска помощ (АПИМП) с 88 бр. лекари на средна възраст 62 год.
- 109 бр. Амбулатории за първична дентална медицинска помощ (АПДМП) с 122 бр. лекари на средна възраст 55 год.
- 108 бр. Амбулатории за специализирана извънболнична медицинска помощ (АСИМП) със 113 бр. лекари на средна възраст 64 год.

120 от работещите лекари в област Шумен са на възраст над 65 години. Това представлява 23,8% от всички практикуващи в областта, които са общо 504. Лекарите в пенсионна възраст са на второ място по относителен дял. Най-голям брой и процент са лекарите между 55 и 65 години - 215, или 42,7%. В областта само 1/3 от лекарите са под 55, а тези до 35 години са едва 57, или 11,3%.

По специалности най-голям е делът на общопрактикуващите лекари - 88, или 17,5% от всички лекари в областта. На второ място се нареждат практикуващите кардиология – 7,9%, следвани от акушерство и гинекология - 6%, и хирургия – 5,6%.

В област Шумен се наблюдава по-ниска обезпеченост с лекари и зъболекари спрямо средната за страната.

Осигуреността с лекари тук е 33,7 на 10 000 души от населението, с 12,2 пункта по-ниска от средната за страната. Осигуреността с общопрактикуващи лекари е 5,9, с 0,1 пункт по-ниска от средната за страната, а осигуреността с лекари по дентална медицина в област Шумен е 8,2 на 10 000 души от населението, при средно 11,8% в страната.

Съгласно демографските справки е видно, че за последните години състава на лекарското съсловие на област Шумен продължава постепенно намалява. Новозавършилите лекари са значително по-малък брой и същите предпочитат да специализират в градовете с университетски болници или в чужбина, където им се предлагат по-големи възможности и по-добро заплащане.

Характерно за областта е традиционно ниската осигуреност с медицински персонал - тенденция, която се запазва постоянна през годините. Осигуреността на регионалната здравна мрежа с човешки ресурси е една от най–ниските за страната (по данни на НЦОЗА).

В област Шумен липсват лекари със следните специалности: *Лицево-челюстна хирургия, Клинична имунология, Пластично-възстановителна хирургия, Съдебна психиатрия, Антиология, Гериатрична медицина, Клинична фармакология и терапия и други.*

Недостиг има на лекари със следните медицински специалности, където има по 1 или 2 лекари на специалност: – *Вирусология, Гръдна хирургия, Детска ревматология, Детска ревмокардиология, Детска хирургия, Клинична алергология, Медицинска генетика, Неврохирургия, Ревматология, Спешна медицина, Съдова хирургия, Токсикология.*

Сравнително добра осигуреност, но с висока средна възраст*(с изключение по Кардиология)* на лекарите в област Шумен има по следните медицински специалности: *Акушерство и гинекология, Анестезиология и интензивно лечение, Кардиология, Нервни болести, Педиатрия, Хирургия*.

Нисък е и броя на медицинските специалисти по здравни грижи.

Към края на 2022 г. в областта функционират 5 заведения за болнична помощ с 850 легла. Заведенията за извънболнична помощ са 37 с 29 легла, а другите лечебни и здравни заведения в областта са 4, с 90 легла, добавиха от ТСБ.

Таб. 42 Медицински персонал общо в лечебните заведения в област Шумен към 31.12.2022 г. (по данни на НСИ)

ГОДИНА	**2022 г.**	**2021 г.**	**2020 г.**
	(брой)		
Лекари	504	502	509
Лекари по дентална медицина	122	116	113
Фармацевти		95	90
Специалисти по здравни грижи	927	924	927

Таб. 43 Лекари по специалности в област Шумен към 31.12.2022 г. (по данни на НСИ)

СПЕЦИАЛНОСТИ	**Брой**	**Осигуреност на 10 000 души от населението**	**Относителен Дял %**
ОБЩО	**504**	**33,7**	**100,0**
в т.ч.: Вътрешни болести	12	0,8	2,3
Гастроентерология	6	0,4	1,2
Ендокринология и болести на обмяната	6	0,4	1,2
Кардиология	40	2,7	7,9
Пневмология и фтизиатрия	12	0,8	2,4
Нефрология	5	0,3	1,0
Клинична хематология	3	0,2	0,6
Педиатрия	23	1,5	4,6
Хирургия	28	1,9	5,5
Ортопедия и травматология	13	0,9	2,6
Урология	9	0,6	1,8
Акушерство и гинекология	30	2,0	6,0
Инфекциозни болести	7	0,5	1,4
Уши-носно-гърлени болести	14	0,9	2,8
Очни болести	15	1,0	3,0
Клинична лаборатория	14	0,9	2,8
Образна диагностика	16	1,1	3,2
Психиатрия	17	1,1	3,4
Нервни болести	26	1,7	5,2

Кожни и венерически болести	6	0,4	1,2
Физикална и рехабилитационна медицина	10	0,7	2,0
Други специалности и без специалност	192	12,8	38,1
от тях: *Общопрактикуващи лекари*	*88*	*5,9*	*45,8*

Таб. 44 Възрастова структура на лекари (физически лица) на основен трудов договор към 31.12.2022 г. (по данни на НСИ)

ОБЩО	**ДО 35 г.**	**35-44 г.**	**45-54 г.**	**55-64 г.**	**65-74 г.**	**75+**
504	57	30	82	215	90	30

Таб. 45 Медицински специалисти по „Здравни грижи" в област Шумен към 31.12. (по данни на НСИ)

	ОБЩО	**ФЕЛДШЕРИ**	**АКУШЕРКИ**	**МЕДИЦИНСКИ СЕСТРИ (всички профили)**	**ЛАБОРАНТИ (медицински и рентгенови)**	**ЗЪБОТЕХНИЦИ**	**ДРУГИ**
2021	**931**	61	50	650	103	33	34
2022	**927**	56	59	649	92	33	38

- Осигуреността с лекари в област Шумен за 2022 г. е 33,7 на 10 000 (2021 г. – 29,6, 2020 г. - 29,6, 2019 г. - 30,0, 2018 г. – 30,1);
- Осигуреността с лекари по дентална медицина в област Шумен за 2022 г. е 8,1 на 10 000 (2021 г. – 6,8, 2020 г. - 6,6, 2019 г. - 6,7, 2018 г. - 6,6);
- Осигуреността със специалисти по здравни грижи в област Шумен за 2022 г. е 61,8 на 10 000 ; (2021 г. – 55,0, 2020 г. - 54,0, 2019 г. - 56,3, 2018 г. - 55,7);
- На един лекар в област Шумен през 2022 г. се падат 297 жители; 333 през 2021 г.;
- На един лекар по дентална медицина в област Шумен през 2022 г. се падат 1 226 жители (2021 г. – 1 460, 2020 г. – 1 520; 2019 г - 1497; 2018 – 1 525 г.).

Изводи:

- На всеки 10 000 души в Шуменска област се падат по 34 лекари. Средната осигуреност за страната е много по-висока - 45,8 на 10 000.
- Осигуреността с общопрактикуващи лекари е 5,9 на 10 000 души. Средната осигуреност за страната е с 0,1 пункта по-висока – 6,0.
- Осигуреността със зъболекари е 8,1 на 10 000.
- Към 31.12.2022 г. на основен трудов договор в лечебните и здравните заведения в област Шумен практикуват 504 лекари. Медицинските специалисти по здравни грижи са 927, като 70% или 649 от тях са медицински сестри;
- Осигуреността на населението с болнични легла в област Шумен е 56,7 на 10 000 души от населението, което е с 27,9 пункта по-ниско от средното за страната /84,6 легла на 10 000 души/.